

MİMAR SİNAN DÖNEMİ İSTANBUL-BELGRAD ARASI MENZİL YAPILARI HAKKINDA BİR DENEME

Yrd.Doç.Dr.Gülçin KÜÇÜKKAYA

Mimar Sinan deyince birçok eseri arasında akla ilk olarak Selimiye Camii gelir. Sinan en gelişmiş çalışmasını İstanbul'da değil de Edirne'de yapmıştır. İstanbul-Belgrad bağlantısı üzerinde eski menzil yerlerinde kurulmuş Osmanlı yerleşmeleri arasında Edirne tarihi eserler yönünden ayrı bir yoğunluk taşır. Bunun nedeni belli bir güzergâh üzerinde Edirne'nin başkent olarak yer almasıdır.

Mimar Sinan'ın Hassa Baş Mimarı olduğu I.Sultan Süleyman, II.Selim, III.Murat dönemlerinde "*Banda yeni topraklar fethetme*" politikasının paralelinde, Trakya ve Balkanlar'da "*Yeni menzil yerleri oluşturulması*" fikri gelişti. Dönemin şirircilik faaliyetleri diyebileceğimiz çalışmalarla, mevcut menzil alanlarına artan ihtiyaçların gerektirdiği ya yeni ilaveler yapılmış ya da uzak menziller arasına yenileri ilave edilmiştir. Sonunda İstanbul'dan Belgrad'a uzanan ana stratejik bir hat ve buna bağlanan Trakya ve Balkanlara yayılmış küçük tali yollar Mimar Sinan yapılarıyla donanmıştır. (Bkz şekil 1 ve

Tablo)

Eskilerin "*Terasya*", "*Teraki*" (1), Yunanlıların "*Thrake*", Romalıların "*Thracia*" (19) dediği TRAKYA; isimlerin lengüistik kaidelelerine göre bir kavim ismi olan "*Trak*" kelimesinin asıl kökünden türemiş memleket ismidir (19). "*Trakya*" Traklarla meskun memleket demektir (19).

Avrupa'nın Güney Doğusunda Tuna ve Karadeniz, Ege ve Marmara Denizi ve Rodop Dağları ile sınırlandırılan alandır. Asya ve Avrupa Kıtasının mühim bir birleşme noktasında yer almasından dolayı pek çok vakaya sahne olmuştur. Halkın sakin bir hayat sürmesi ancak 1361 de Edirne'yi fetheden Türklerden sonradır (1).

Mimar Sinan'ın Balkanlarla tanışması Yeniçeri olarak katıldığı Belgrad seferinden sonraya rastlar. Sinan daha sonra Prut Nehri üzerinde çok kısa sürede yapacağı muhteşem bir köprü sayesinde şöhret olacak ve Kanuni Sultan Sü-

leyman zamanında, Hassa Baş Mimarı Acem İsa'nın ölümünden sonra da Mimarbaşılığa getirilecektir (21 a). Kaynaklar Mimar Sinan'ın orduda hizmet verdiği 25 yıl içinde mimarî tatbikatlar yapma, deneyim sahibi olmak için pek çok imkânla karşılaştığını göstermektedir. Mimarbaşılık yaptığı dönemde yetkisini bu deneyim ve bilgileriyle birleştirme fırsatı bulacak ve 16.yüzyılda Türk toplumunu bütün sosyal, psikolojik, ekonomik boyutlarıyla ölümsüzleştirdiği Mimarî şaheserlerini yaratacaktır.

Bu çalışmada, başında da belirttiğimiz gibi İstanbul-Belgrad arasında askeri, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin sonunda oluşmuş, ana yol ve ona bağlı tali yolları oluşturan Mimar Sinan'ın bugün çoğu yok olmuş yapıları orijinal belgelerle sergilenmiştir. Bunun için orijinal vakfiyeler taranmış, bölgeyle ilgili belgeler ayıklanmış, tasnif edilerek tablo üzerinde açıklanmıştır. Konu ile ilgili harita üzerinde (Bkz.Şekil 1) menzil numaraları ile alanlar belirtilmiş ve yapıların mevcut durumları işlenmiştir.

Çalışmada ayrıca; Sinan'ın içinde yaşadığı mimarî çevre, yollar, köprüler ve abideleri ile onun uygarlık yaratıcı gücünün doğrudan görünümlerinin bir bölümünü teşkil eden Trakya abideleri olanak dahilinde, anıtsal boyutlar yanında kentsel boyutlarda vurgulanmaktadır. Amacımız değişen çevrenin tarihi boyutlarına analitik bir tutumla yaklaşarak, insan yapısı fiziksel çevrenin değişiminin tarihi aydınlatan bu anıtsal referanslarındaki etkisini irdeleyerek, koruma alanının ne denli büyük boyutlarda olması gerektiğini ispatlamaktır.

Bu araştırmanın tarih bilinci gelişmemiş şehir kurucularına da yardımcı olacağını umuyor ve menzil alanlarını kısaca açıklıyoruz.

1. Menzil (Bkz.M.1, Sıra no:1,2,3,4,5,6) Büyükçekmece Külliyesi olup Sokollu Mehmet Paşa'nın H.976 tarihli vakfesinde (14) "*Havâss-ı Konstantiniyye de derya kenarında Büyükçekmece Nam Karye*" olarak adı geçer. Menzil-

de önce Kanuni Sultan Süleyman tarafından Kervansaray, Hamam inşa ettirilmiş, daha sonra Sokollu Mehmet Paşa; Mescid, çeşme, dükkânlar ile konaklama odaları ilâve etmiştir. 4 kademeli Büyükçekmece Köprüsü ise II.Selim tarafından yaptırılmıştır.

2. Menzil yeri olarak belirlediğimiz Büyükçekmece'den sonra kıyı bandı üzerindeki bir başka yerleşme noktası da camileri ve köprüsüyle Silivri Kasabasıdır (Bkz.M.2, sıra no:1,2). Bu alanda menzil numarası vermediğimiz bir yerleşme bölgesi daha vardır ki bu da Evliya Çelebi'nin "*Yenişehir Kasabası yakınında*" (12) belirlediği Çatalca'dır. Bu kasabada Mimar Sinan tarafından yapılmış Ferhat Paşa Camii ve Hamamı (21c) vardır.

3. Menzil Kanuni Sultan Süleyman zamanında Cami, Medrese, İmarat ile ihya edilmiş Çorlu Kasabası olup yazık ki Mimar Sinan dönemi bu şaheserlerden hiçbir iz kalmamıştır (Bkz.M.3, sıra no: 1a,1b,1c,2).

4. Menzil, Evliya Çelebi'nin "*Çorlu ile Burgaz arasında çamur deryası içinde seksen sekiz evli bir kasabadır. Allah korusun kışın çamurunu fil bile geçemez. Biraz yağmur yağsa hayvanlar ve yükler batar. Eski hükümdarlar kaldırım döşemişlerse de çamura halmıştır. Burgaz toprağındadır. Kurşun örtülü güzel bir camii, on dükkân ve misafirhanesi vardır.*" diyerek açıkladığı Karıştıran Kasabasıdır (12). Ordunun büyük bir kesiminin karıştığı yer olmasından dolayı Büyük Karıştıran olarak bilinen bu mevkiye Sadrazam Rüstem Paşa hanlar, tabhaneler, cami, çeşme ve dükkânlar yaptırmış ayrıca arta kalan para ile de hamam yapılmasını emretmiştir (Bkz.M.4, sıra no:1a,1b,1c,1d,1e,1f). Bugün Karıştıran'da temelleri orijinal bir cami ve buraya su getirildiğine delalet eden birkaç su kulesinden başka fazlaca iz yoktur (Bkz.Şekil no:4,5).

5. Menzil Ergene Havzası içinde, eski bir Trak yerleşme merkezi olan Lüleburgaz'dır. Önceleri "*Bergüle*" olarak adlandırılan bu yer

Roma Kralı Adeadius zamanında yeniden tanzım edilerek Arkadiapolis adını almıştır (12). I.Murat zamanında Türklerin eline geçer, zamanla Burgaz, Bergos (21) olarak anılan kasaba 17. ve 18. yüzyılda Lüleci esnafının çok olduğu bir dönemden itibaren de Lüleburgaz adını almıştır. Mimar Sinan döneminde yapılmış en büyük külliyelerden biri olan Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi, Cami, medrese, sıbyan mektebi, imaret, kervansaray, hamam, köprü ve dükkânlarıyla bu kasabadadır. Şehrin ilk yerleşme merkezinde kurulmuş bu Külliye'ye yine Sokollu Mehmet Paşa zamanında su getirilmiş ve II.Selim'in kalması içinde bir saray yaptırılmıştır. İmar Planında yapılan değişiklikler sırasında her geçen gün biraz daha ihmale uğrayan külliyenin bugün cami, medrese, hamam, sıbyan mektebi, köprü ve birkaç dükkânından başka yapısı kalmamıştır (Bkz.M.5, sıra no:1a,1b,1c,1d,1f,1g,1k,1l,1m), (Şekil no:6).

Lüleburgaz'dan sonra Babaeski'de de Sadrazam Semiz (Cedid, Semin) Ali Paşa Vakfından Mimar Sinan'a yaptırılmış Cami, Medrese, Kervansaray, Hamam ve dükkânlardan müteşekkil bir külliye daha vardır. Evliya Çelebi'ye göre (12); XIII. yüzyılda yaşamış Türklerin Trakya'da egemen olmalarında büyük emeği geçmiş, Alp Erenlerden Sarı Saltuk Bey'in gömüldüğü yer olduğu için, Bâdi Efendiye göre (1); Fatih Camii haziresinde gömülü Ahmet Baba'dan dolayı, Kırklareli İl Yıllığı'na göre (27b); Balaban Bey adlı bir zata bağlı olarak Baba-yı Atik olarak adlandırılan kasaba, daha sonra Türk dilindeki değişikliklere uyararak Babaeski olarak bugünkü ismini almıştır, Fatih döneminden yapılaşma örneklerine de sahiptir. Bugün Ali Paşa'nın ölümünden sonra, kiralari toplamakla görevli Kasım Bey tarafından yaptırılmış, Cedid Ali Paşa Külliyesinden, cami, medrese izleri ve hamamdan başka yapı kalıntısı yoktur (Bkz.M.6, sıra no 1a,1b,1c,1d,1e).

Evliya Çelebi'ye göre "*Kanuni Sultan Süleyman'ın müşâhibdelerinden baştan başa manalı sözlü Hafza Hatun'un oturduğu yer*" olduğu için bu adı alan Hafsa kasabasında Sokollu Mehmet Paşa: Kâsım Paşa için cami, kervansaray, imaret, hamam, medrese ve dükkânlardan oluşan büyük bir külliye yaptırmıştır. Bizim sıralamamızda 7.sırayı alan bu külliye H.1165'deki büyük zelzelede tahribata uğradıktan sonra da ihmal edilerek günümüze cami, hamam, çarşı, dua, kubbesi ve kervansaraya ait bir duvarından başka bir yapı elemanı gelememiştir.

İstanbul-Belgrad arasındaki stratejik yolun 8. ve en önemli menzili Edirne'dir. Eski adı Adrianapolis olan (16) ve Tuna ile Arda nehirlerinin birleşerek Meriç adını aldığı verimli ovanın kenarında kurulmuş ve 1362 de I.Murat zamanında Osmanlı topraklarına katılan (15) Edirne, Sinan'dan önce de itibar görmüş, önemi gün geçtikçe artmış ve imar faaliyetleri olgunlaşmıştır.

Edirne'de Sinan'dan önce Çelebi Sultan Mehmet Döneminde Eski Cami, Bedesten II.-Murat zamanında ve sonraları Muradiye Külliyesi, Darülhadis ve Üç Şerefeli Cami, Tahtakale ve Topkapı Hamamları yapılmıştır. Fatih, Edirne'de doğmuş ve yetişmiştir. İstanbul'u başkent yaptıktan sonra da Edirne Sarayı'na sık sık gitmiş ve pek çok imar çalışmasında bulunmuştur (2). II.Beyazıt, cami, imaret, darüşşifa, medrese ve köprüden oluşan külliyesini yaptırmış, Avrupa'da akıl hastalarının yakıldığı dönemlerde II.Beyazıt Külliyesinde "*su ve müzik sesiyle tedavi*", Osmanlı'nın medeniyetteki seviyesini belgeleyen kanıtlar olmuştur.

Sinan'ın Edirne ile ilk tanışması 1514'te olur. Yavuz Sultan Selim Edirne'yi çok sevmektedir. Fırsat buldukça Edirne'ye gelir ve yapmak istediği seferlerin planını hep burada yapardı. Nitekim Sinan'ın "*Acemi Ocağı Neferi*" olarak katıldığı ilk sefer olan Çaldıran Seferine ve daha sonra Mısır üzerine Edirne'den hare-

ket edilmiştir (23).

Sinan'ın Mimarbaşı olduğu Kanuni devrinde de Edirne yine gözden düşmemiştir. İstanbul'da devlet işlerinden yorulan padişah maiyetiyle birlikte Edirne'ye gelir, aylarca burada kalır, kentin etrafındaki kışlık av sahasında avlanırdı (27a). Hatta yabancı elçileri bile Edirne'de kabul ederdi. Çünkü Edirne Şehri o zamanlar dost düşman herkesin gözünü kamaştıracak vaziyette pek mamur idi.

Sinan'ın en gelişmiş mimarlık ürünü olan Selimiye Camii Külliyesi Edirne'de oluşmuştur. Sinan Şair Sai'ye hikaye ettiği Tuhfetü'l-Mî'marin'de Selimiye Camii için "*Direksiz kubbenin altında el-hakk Ayasofya gibi bir kubbe asla .. olubdur kubbesi andan muazzam*" diyerek, Ayasofya'dan geniş bir kubbe uygulaması yaptığını açıklamaktadır (21c). Selimiye Camii gerçekten kubbeyi vurgulayan iç ve dış mimari düzenlemeleriyle Sinan'ın mühendislik bilgilerini, mimarlık yeteneğini sergileyen en büyük eseridir. Sinan döneminde Edirne'de yapılmış birçok eserin arasında başlıcaları Ali Paşa Külliyesi, Rüstem Paşa Kervansarayı, Sokollu Mehmet Paşa Hamamı ve Taş Han olup günümüze gelemeyen yapılar da vardır (Bkz.M.8, sıra no 1-22).

Bugün ülkemiz sınırları dışında Bulgaristan toprakları içinde kalan, buna mukabil eski kaynaklarda "*Edirne'de*" olarak bahsi geçen 9.menzil Sivilingrat'tır. "*Mustafa Paşa*" olarak da anılan bu mevkiye Mimar Sinan döneminde cami, imaret ve muhteşem bir de köprü yapılmıştır (Bkz.M.9, sıra no, 1a,1b,1c).

Rumeli'nin eski merkezi Sofya'da (12) 2 cami, 1 medrese ve bir köprü vardır (Bkz.M.10).

11. menzil ve son durak, Evliya Çelebi'nin "*Rumeli'nin Mısırı*" (12) olarak tanımladığı Belgrad'dır. Burada da Mimar Sinan döneminde yapılmış, cami, imaret, kervansaray, bedesten, han ve dükkânlar vardır (Bkz.M.11).

Deniz yoluyla gelen askeri ve ticari yükün Belgrad-İstanbul ana güzergahına bağlandığı tali yolun başlangıcındaki Tekirdağ'da cami, medrese, hamam, imaret, kervansaray, bedestenlerden oluşan muhteşem bir Sinan Külliyesi daha vardır. Tepede camisiyle denize doğru uzanan kademeli dik yamaç üzerinde yerleşmiş Rüstem Paşa Külliyesinden bugün cami, medrese, hamam ve bedestenler başka yapı elemanını kalmamış kıyı bandının doldurulmasıyla da denizden oldukça uzaklaşmıştır (Bkz.M.12, sıra no.1a, 1b,1c,1d,1e,1f).

13. Menzil Sinan dönemi köprü ile Alpullu (Sinanlı), (m.13, sıra no 1).

14. Menzil Mescid ve mektebiyle bugün ülkemiz sınırları dışında kalan Dimetoka (Bkz.M.14, sıra no. 1a,1b).

15. Menzil Kervansarayı ile meşhur İpsala (M.15, sıra no.1).

16. Menzil, 17. Menzil, 18. Menzil, 19. Menzil, 20. Menzil olarak belirlediğimiz menziller ise, muhtelif yapılarıyla Bosna, Hersek, Selenik, Varna ve Budin'dir.

Ülkemiz sınırları içinde ya da dışında Balkan ve Trakya topraklarının bir bütün olarak değerlendirdiğimiz Mimar Sinan dönemi Mimarisini araştırdığımız bu çalışma bir envanter çalışması olarak kabul edilebilir.

Gerçekler şu ki, sadece Sinan'ın değil birçok ünlü mimarın tarihi ve sosyal değerler taşıyan eserlerini korumaya verilecek önceliklerin bir yapı ekonomisini harekete geçirecek olanaklar olduğu ve yapı kapitalinin sağlıklı kullanılmasının sadece bugün için değil gelecek için de gerekli olduğu düşünülmeksizin müdahale edilmektedir.

Külliye yok edilmekte, yerine başkaları yapılmakta, yeni yapılanlar da kısa bir süre sonra yıkılarak yerine yenileri yapılmaktadır. Esasen Koruma alanının sorunlarına değişik daha genel bir düzeyde yaklaşma zorunluluğu, insan yapısı fiziksel çevrenin değişmelerine özel ko-

ruma sorunlarını çözmek için değil değişimin genelde işleyişini anlamak için yaklaşıldığı zaman ortaya çıkar ve sorun doğru boyutlarıyla ortaya konamadığı için uygulamada başarısız olunur.

Biz şimdilik bu yapıları kaynaklara dayanarak ortaya koyuyoruz. Çalışma bir başlangıç olarak kabul edilerek derinlemesine araştırma yapılması gerektiği unutulmasın. Bu derleme restoratörlere, şehircilere, plancılara ışık tutsun yol göstersiz. Yalnız Trakya ve Balkanların değil her taşın toprağın bir arkeolojik alan özelliği taşıyabileceği de unutulmasın. Çünkü her bir manzumenin yaşatılabilmesi arkeolojik bir endişenin hissedilmesini gerektirir.

FAYDALANILACAK OSMANLICA TERİMLER SÖZLÜĞÜ (22)

A

Ab= Su

Âliye= Yüce

Asiyane= 1)Kuş yuvası, 2)Ev

B

Bâb= 1)Kapı, 2)Sığınılacak, başvurulacak yer

Birûn= 1)Dışarı, 2)Aşırı

C

Cubi= Evkaf kiralatıcı ve zekâtı toplayan tahsildar

Canib= Yan taraf, yön

Cedid= 1)Yeni, 2)Yeni çıkma

Cevami= 1)Camiler 2)Toplu şeyler 3)İçinde çok şey bulunan kitap veya nesneler

D

Dar-ı tâtîm= Eğitim yapısı

Debistan= Okul

Dehre= 1)Zaman 2)Cihan 3)Devir 4)Dünya

Dekûkin= Dükkanlar

Dilkuşâ= İç açıcı, yüreğe ferahlık veren

E

Eimme= İmamlar

Enderun= 1)İç yürek 2)Büyük bir kimsenin konağının iç tarafı 3) Sarayın harem dairesi kısmı

Ercemend= Şerefli, sayılı olma

Eyyam= Günler

Eyyim= Kuvvetli, güçlü

F

Fahire= 1)Övünülecek 2)Parlak, şanlı güzel.

Ferraş= 1)Hizmet gören 2)Yatak, kilim sereni

süpüren.

Ferzend= Oğul - Çocuk.

Fevkânî= Üst katı olan, üstteki.

G

Gallat= 1)Zahireler 2)Tahıllar 3)Yiyecek şeyler.

H

Havâss= [Has, hassa]= 1)Nitelikler, keyfiyetler 2)İlerlemiş ileri kimseler 3)Okumuşlar, bilginler 4)Padişaha ayrılmış gelir kaynakları.

İ

İntima= Birine mensup olma, birinin adamı olma.

İsticâr= Kira ile tutma, kiralama.

İstiğlâl= Geliri karşılığı gösterilerek yapı, tarla gibi malın rehtle tutulması.

K

Karye= Köy.

Kurb= Yakınlık, yakın bulunma.

M

Mağfur= Tanrı bağışlamasına kavuşmuş olan veya nail olması için dua edilen kimse.

Mahruse= Muhafaza olunan.

Matbah= Mutfak, yemek pişirilen yer.

Menzil= 1)Konak yeri 2)Ev 3)Bir günlük yol, konak 4)Mesafe, adım.

Mesalih= Sınırlar, geçit yerler.

Merkade= Yatacak yer.

Merkum= Adı yukarda geçen.

Mezbur= Arık ve zayıf olan, Adıgeçen, yukarıda denilmiş olan

Mezbure= Yukarıda denilmiş olan

Muhavvat= Etrafında duvar veya perde çevrilmiş olan.

Muhdes= Sonradan çıkma, yeni şey, evvelce olmayan şey.

Muttasıl= [Vasl'dan]= 1)Bitişik, başka bir şeye ulaşmış.

Muvazi= Biri öbürünün karşısında olarak birbirine yaklaşıp uzaklaşmadan

Müntehi= 1)Son dereceyi bulan 2)Biten, sona eren 3)Son, en son 4)Her şeyi tamamlayan.

Müntesib= Birine çatmış, birinin adamı olmuş, birbiriyle ilgili

Mustağni= 1)Gözü tok 2)Çekinen, nazlanan 3)Gerekli bulunmayan

Müstemil= Sanan, kavrayan.

Müstevfa= Yeter, yetişir; tam, mükemmel.

Müşarünileyh= İşaret olunan, adı geçen.

P

Peyker= Yüz, surat.

S

Sikaye= Su içilecek kab

Sükna= Oturulan yer

Sülle= İnsan topluluğu, kalabalık.

Şemihane= Balmumu, mum yapılan yer

T

Tabhane= 1) Kış evi, kış odası 2) Hastane

Tahtani= Aşağıda bulunan

Tevabi= Bir merkeze bağlı olan yerler.

BİBLİYOGRAFYA

- (1)- Ahmet Bâdi Efendi; Riyaz-i Belde-i Edirne, C.I-II-III, Edirne, 1932.
- (2)- Aslanapa Oktay; Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul, 1986.
- (3)- Andreasyan Hrand; Polonyalı Simeon'un Seyahatnamesi(1608-1619), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 1073, İstanbul, 1964.
- (4)- Kuran Aptullah; Mimar Sinan, İstanbul, 1985.
- (5)- Ayverdi Ekrem Hakkı; "Yugoslavya'da Türk Abideleri ve Vakıfları", Vakıflar Dergisi, S.III, Ankara, 1956.
- (6)- Ayverdi Ekrem Hakkı; Avrupada Osmanlı Mimari Eserleri; Romanya, Macaristan - ; I.Cilt, Ankara, 1977; Yugoslavya; C.III, İstanbul 1981, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk; IV.C. 4-5-6. kitap, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1982.
- (7)- Çeçen Kâzım; "Sinan'ın Yaptırdığı Köprüler", Mimar Sinan, C.I, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1987, s.429-439.
- (8)- Çulpan Cevdet; Türk Taş Köprüleri (Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar - , Türk Tarih Kurumu Yayını, VI, Dizi-s.16, Ankara, 1975.
- (9)- Demir Ataman; "Bosna'da Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, Türkiye İş Bankası Yayını, İstanbul 1988.
- (10)- Hasandediç Hıvziya; "Mostar'ın Türk Devri Kültürel ve Tarihi Anıtları" Çeviren İsmail Eren, Vakıflar Dergisi, Sayı VII, İstanbul, 1968, s.215-235.
- (11)- Erdoğan Muzaffer; "Osmanlı devrinde Trakya Abidelerinde Yapılan İmar Çalışmaları", Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.6-7, İstanbul, 1978.
- (12)- Evliya Çelebi; Seyahatname, C.I-X, İstanbul, 1938 (H.1314); Yayınlayan Mehmet Zillioğlu, C.1-12, İstanbul, 1970.
- (13)- Gökbilgin Tayyip; Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler ve Enis-ül Müsâmirin", Edirne'nin 600.Yıldönümü Armağanı Kitabı, Türk Tarih Kurumu Yayını, VII, Seri-S.43, Ankara, 1965, s.75-117.
- (14)- Gökbilgin Tayyip; XV. ve XVI. Asırda Edirne ve Paşa Lîvası, Vakıflar Mülkler Mukataa, İstanbul Üniversitesi Yayını, No. 508, İstanbul, 1952, s.486-519.
- (15)- İlgürel Sevim; "Hubri'nin Enis-ül Müsâmirin'i", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.1-2-3, Edebiyat Fakültesi Yayını İstanbul, 1972, S.137-158.
- (16)- İnciciyan P.L.; "Osmanlı Rumelisi", Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.2-3, İstanbul, 1974, S.29-36.
- (17)- Jirecek C.; Die Heerstrasse von Belgrad Nach Constantinopel.
- (18)- Keskiöğlu Osman; "Bulgaristan'da Bazı Türk Abideleri ve Vakıf Eserleri", Vakıflar Dergisi", S.VIII (1969), S.309-322.
- (19)- Mansel Arif Müfid; Trakya'nın Kültür ve Tarihi, Edirne Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu yayını, Sayı 5, İstanbul, 1938
- (20)- Meriç Rıfıkı Melül; "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", Türk Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C.1, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları I, İstanbul, 1963 S.439-536.
- (21)- Mimar Sinan; Mimar Sinan Hayatı Eserleri, (Mimar Sinan'ın Hayatına, Eserlerine Dair Metinler), Hazırlayan; Rıfıkı Melül Meriç, Türk Tarih Kurumu Yayınları VI, Seri No 1, Ankara 1965.
- (21a)- Mimar Sinan; "Adsız Risale", "a.g.e.", S.5-7.
- (22b)- Mimar Sinan; "Risaletü'd-Mi'mariyye", "a.g.e.", S.11-12.
- (21c)- Mimar Sinan; "Tuhfetü'l-Mi'marin", "a.g.e.", S.15-55.
- (21d)- Mimar Sinan; "Tezkiretül-Ebniye", "a.g.e.", S.56-129.
- (22)- Özön Mustafa Nihat; Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İstanbul, 1965.
- (23)- Peremeci Osman Nuri; Edirne Tarihi, Edirne Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınlarından, Sayı 6, İstanbul, 1939.
- (24)- Tozyavizade Rıfat Osman; Edirne Rehnuması, Yayınlayan A.Rıza Ataktürk Edirne, 1936, (1971-1972 yıllarında Edirne'nin Sesi Gazetesi'nde yayınlanmıştır).
- (25)- Tuncel Mehmet; Babaeski, Kırklareli ve Tekirdağ Camileri, Ankara, 1974.
- (26)- Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakfiyeler Arşivi;
- (26 a)- Cedid Ali Paşa Vakfiyesi; 585 numaralı Vakfiye Defterinden 16. Sayfa; Cemazilahi-re 973 tarihli Arapça Vakfiyesinin ayet ve hadis ve dua cümleleri hariç Yeni Defter No 1961, S.441-452 deki Türkçe tercümesinden.

(26 b)- Rüstem Paşa Vakfiyesi; 635 numarada mahfuz Mihrimah Ayşe Valide Sultan ve Rüstem Paşa'ya Ait Defterden.

(26 c)- Sokollu Mehmet Paşa Vakfiyesi; 6.6.944 tarihli örneği 1760 numaralı defterin 365 sayfa ve 261 sırasında kayıtlı U.No=371- , H.No-2 olan, Yeni Defter no. 2104 Sayfa

No.442-458 deki Türkçe tercümesinden.

(27)- Yıllıklar,

(27 a)- Edirne İl Yıllığı, 1973.

(27 b)- Kırklareli İl Yıllığı, 1967.

(27 c)- Tekirdağ İl Yıllığı 1973.

(28)- Yücel Erdem; "Büyükçekmece'de Türk Eserleri", Vakıflar Dergisi, Sayı IX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

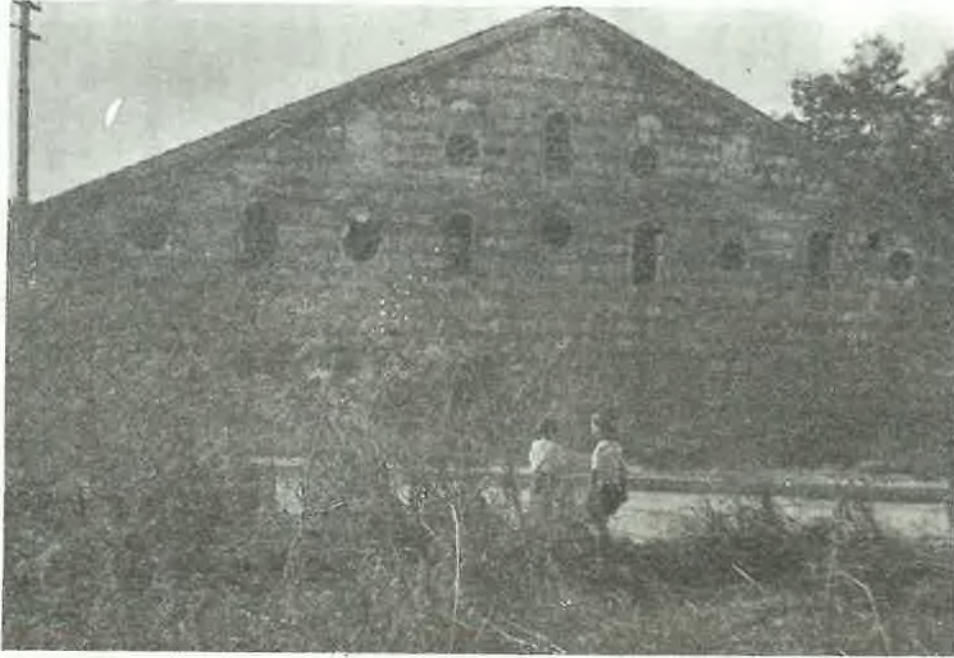

Foto No 1: Büyükçekmece Kervansarayı (Bkz Tablo, Menzil No:1)

Foto No 2: Büyükçekmece Köprüsü Bir Bölümü (Bkz Tablo, Menzil No:1)

İSTANBUL-BELGRAD ARASI MİMAR SINAN DÖNEMİ MENZİL YAPILARI

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	ŞEKİL NO BKZ.	FOTO NO BKZ.	AÇIKLAMA VE NOTLAR
1	1	SOKOLLU MEHMET PAŞA MESCİDİ (21b) (2bc) (21d) Köprü Başı Mescidi (28)	BÜYÜKÇEKMECE Haslar Kazası (26c), Büyükçekmece Köprüsüne yakın (2).	1563 (2) 1531 (kitabesi) Bitiş Tarihi 1557, H. 975 (7).	Minaresi mevcut, mescid yenilenmiş.	1 2	4	"Büyücekmece'de köprü kurbündeki mescid" (12c) "Büyücekmece'de merhum Mehmet Paşa Mescidi" (12d). Sokollu Mehmet Paşa'nın Edirne'deki vakfına dair H.976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defterinde Sokollu'ya ait vakfiye kaydında "Havâss-ı Kostantınye'de derya kenarında Büyücekmece nâm kasabada bir mescid bina ettiler" (14) denmektedir. Sokollu Vakfiyesinde dükkânlara yakın mescidden bahsedilmiştir (Bkz. Dükkânlar sıra no:4) (26c). Kervânsaray'a karşı avlu içinde çarpık konumdaki mescid, klasik çizgilerini kaybetmiştir. Minaresi yapıdan ayrı olup açık bir minber görünümündedir. Minareye 11 basamakla çıkılmaktadır (Bkz.Foto 4)
1	2	SULTAN SÜLEYMAN KERVANSARAYI (21b) (21c) (21d) Kurşunlu Han (28).	BÜYÜKÇEKMECE	1566(2) 1566-1567, H. 975(4).	Mevcut, yeni bir işlevle restore edilmiştir.	1 2	1 4	"Merhum Sultan Süleyman'ın Büyücekmece kurbünde bina eylediği kervansaray" (21c) (21d). Sokollu Vakfiyesinde "Kervansaray-ı cedide müttasil 3 hab dükkân" (26c) olarak bahsi geçer (Bkz. sıra no: 4). Daha önceleri de bazı dönemlerde restorasyona tabi tutulduğu anlaşılan yapının giriş bölümü muhtes olup ana yapı sağlam durumdadır. Çatısı ahşap beşik çatıdır. Üçgen alınlıklı, orijinal ajurlu pencerelere sahip bir cephesi bugün imitasyon öğeleriyle olabildiğince Sinan dönemi çizgilerini sergilemektedir. Bu tipte kervansarayların gelişmiş örneklerine 16. yüzyıl Osmanlı mimarisinde rastlamak mümkündür (Edirne Ekmekçioglu Ahmet Paşa Kervansarayı, Harmanlı Siyavuş Paşa Kervansarayı gibi).

1	3	HAMAM	BUYUKÇEKMECE	1563(2) tarihli mescidle yapılmış olması muhtemel.	mevcut değil.	1	Sokollu Vakfiyesinde: "Büyükçekmece'de hamamıclar sokin olmasiyyün bina etikleri menzildir ki." (26c) demektedir. Buna göre dükkânlar yapılırken hamam da vardır (Bkz. sıra no:4) Eski Belediye Planlarından temin edilen hamam planı, vazilet planına işlenmiş olup, bugün halen inşaatı devam eden kubbeli hamamın Sinan mimarisi ile alakası yoktur (Bkz. Şekil No:2)
1	4	SOKOLLU MEHMET PAŞA ÇARŞISI DÜKKANLARI	BÜYÜKÇEKMECE Kervansaray ve Mescid çevresinde(26c).	1563(2) tarihli mescidden sonra yapılmış olması muhtemel.	mevcut değil.	4 b	Dükkânlar hududlarıyla vakfiyede şöyle zikredilmektedir: "...ve bir bölüğü dahi Büyükçekmece'de vaki olmuştur. Anlardan bazı dört bab birbirine muttasıl dükkânlar ki hududunun bir tarafı tarik-i amme bir tarafı mürşegme muttasıl ve bir tarafı vâkıfî müğâtinileyh mevzi-i mezburda vaki olan mescidi şeriflerine ve bir tarafı dahi vâkıf-i mumaileyh in orada vaki olan vakıf odalarına muttasıl ve biri dahi iki bab birbirine muttasıl evli odalardır, başka başko havlıları vardır. İkinin hududu bir tarafı uan elhac Hızı. Biri Kasım milki ve bir tarafı tarik-i amme ve bir tarafı mescidi mezbur ve bir tarafı dahi vâkıfî müğâtinileyh hazretlerinin vakıf furununa ve dükkânına müntehidir ve biri dahi bir bab dükkânla bir ekmeği furunudur ki, hududu bir tarafı tarik-i amme ve bir tarafı mezbur mî rîşegme ve bir tarafı mezbur Hızır Bin Kasım milki ve bir tarafı dahi mezbur evli odalarına muttasıldır ve biri dahi mevzi-i mezburda vaki olan mîrî kârbansaray-ı cedide muttasıl üç bab dâkkândır ki hududunun bir canibi deryaya ve iki tarafı tarik-i amme ve bir canibi kârbansaray-ı mezbur muttasıldır ve biri dahi iki babdâkkândır ki Hacı Bayram Kârbansarayı demekle maruf kârbansaraya muttasıldır. İki canibi kârbansaray-ı mezbur ve iki tarafı tarik-i amme müntehidir ve biri dahi dekâkin-i mezburayı muttasıl bina olunan fevkani ve tahtani yedi bab dâkkandır. Vakıf-ı müğâtinileyh hazretlerine intima ile şöhrat bulup tahdit ve tarifen müstağni-dir ve biri dahi bir evdir

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	ŞEKİL NO BKZ.	FOTO NO BKZ.	AÇIKLAMA VE NOTLAR
1	5	BÜYÜKÇEKMECE KÖPRÜSÜ (21c) Sultana Süleyman köprüsü	BÜYÜKÇEKMECE Büyükçekmece ile Mimar Sinan Köyünü birleştirmektedir (28).	H.975 Muharremi (1) 1567(2)(8).Kitabe- si(28): "Hazret-i Sultan Süleyman kim ana, Şahrâh ola Sırat-ı müstakim. Başladı bu hayrı olmadın temâm, Kıldı azm-i sâ-yi cennat'ü'n-nâim. Geldi anı zill-i Hak Sultan Selim, Etti tekniîl oldu bir cisr-i azim. Dedi târihin Hüdâyi ol zaman, Yaptı âb üzere bu cisri şeh selâm". Ketebehu Derviş Muhammed	Mevcut. Halen restorasyon devam etmektedir. Kitabe 1970'lerde Karayolları tarafından onarılmıştır(28).	1 2	2	ki bir yer odasını ve bir su kayusunu ve bir bahçeyi müstemildir. Hudud-u vakf-ı müşarunileyhin vakfına ve bir canibi Hürrem Bey milkine ve bir canibi Yorgi veledi Yuva Mülkine ve bir canibi tarik-i anıme müntehidır" (26c). Bugün bu mülk ve dükkânlardan eser yoktur. "Sultan Selim Han-ı Sani 975 Muharreminde Büyükçekmece Köprüsü hitabı mürabesesi ile İstanbul'dan Edirne tarafına hareket ve köprüden müdür ettikâe ahalisine bahşişler ihсан eyledi"(1). "Köprü tekdir filpa üzere, bazı gözleri sel alıp tekrar kılınışır" (21 c)(21 d) 635.57 m. uzunluğunda 9.17 m. genişliğinde, inişli çıkışlı dört kısımdan oluşan köprünün yerinde bir başka köprü olduğu ve köprüye ait izlerin var olduğu bilinmektedir (28). İnşası sırasında büyük tulumbalarla gölün suyu çekilmiş iki üç insan boyundaki kazıkların arasına kurşun akıtlarak birleştirilmiştir(28). İstanbul-Edirne E5 Karayolu bu köprüye paralel olarak yapıldığından bugün köprü fazlaca kullanılmamaktadır. Halen Karayolları tarafından 1980'lerde başlatılmış olan restorasyon devam etmektedir.

1	6	SOKOLLU MEHMET PAŞA ÇEŞMESİ.	BÜYÜKÇEKME- CE Mescid Yanı, Dizdarıye Mahallesi Mimar Sinan Caddesi (28).	Kitabesi(28): "Kaçan bu çeşmesârî itî bîna, Süleyman Han Sultân-ı muzaffer, Dîdî tarihînin anın ehl-i tarîk, Yine aklı cihâna âb-ı kevser. H. 974(1566).	Mevcut	1 2	4	Sokollu Vakfivesinde "Mîrî Çeşme" (26 c) olarak adı geçer (Bkz. Dükânlar sıra no:4). Kanunî Sultan Süleyman Zigetvar seferine çıkarken bu çeşmeyi köprüyle beraber Mimar Sinan'a yaptırmıştır(28). Üç sivri kemerden, klasik üslûbta köşe çeşmesi olarak oluşturulmuş çeşmenin orta kanadı daha büyük olup süls yazılı kitabeyi taşır.
2	1	SİLİVRİ CAMİİ(21c)	SİLİVRİ(21c)		Mevcut	1 3	-	"Cami-i şerif der Silivri" (12c).
2	2	SİLİVRİ CEDİD ALİ PAŞA CAMİİ(26a)	SİLİVRİ Akıvan Köyü(26a).		Tesbit edilemedi.	-	-	"Silivri kazası tevabünden Akıvan karyesinde bir cami ve mabed-i müñif" (26a).
2	3	SİLİVRİ KÖPRÜSÜ (21b) (21c) (21d)	SİLİVRİ Silivri Çayı Üzerinde (8).	H.975(1568)'de yapımına başlandı(8).	Mevcut. Mimar Dalgıç Ahmet ta- rafından 1605'te onarılmıştır (7). Son restorasyon yakın dönemde Kara Yolları Teş- kilatı'na gerçek- leştirilmiş olup restorasyon esna- sında küçük taşla- rın kullanılmış ol- ması yüzünden o- rijinal görünümü bozulmuştur.	1 3	3	"Silivri'de bina olunan köprü"(12c). "Yeniçeri ağasına hüküm ki, haliyâ Silivri'de yapılması fermanı buyurulan köprünün mühimmatını taşıyıp Silivri'ye getirmek için bir kadirga tayin olunup içine kıfayet miktarı acemi oğlan konmak lazım olmağın buyurdum ki, zikr olunan kadirga için ne miktar acemi oğlanı lazım gelür ise tayin eylesin ki mezkûr kadirgaya koyup memur oldukları hizmete mübâzeret eyleseler, Şevval 975"(8).332.88 m.boyunda, korkuluklar dahil 6.15 m. genişliğinde 32 gözlü köprünün bir özelliği kemer formlarının sivri kemer değilde basık kemer olmasıdır.

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	ŞEKLİ NO BKZ	FOTO NO BKZ	AÇIKLAMA VE NOTLAR
3	1a	SULTAN SÜLEYMAN CAMİİ (21b) (2c) (21d) İmaret Camii (12)	ÇORLU	Kapısındaki kitabe-ye göre "Şah Süleyman-ı şahibü'l hayra Hârif-i geyb güft târiheş Kıldı bu cami-i Şerifi bina Kad büniye mâ'beden lihubbi Huda (Sene 928)(12) H.928(12)	Mevcut değil.	1	-	Evlîya Çelebi'ye göre; "Yüksek kubbeli süslü avlulu, kible kapısı tarafında yan sofalı bir minareli ayatlık bir camidir. Kible kapısı üzerinde kitabesi vardır"(12).
3	4b	SULTAN SÜLEYMAN HAN MEDRESESİ (12b) (12c)(12d)	ÇORLU		Mevcut değil.	1	-	"Medrese-i Sultan Süleyman Han-ı Gazi der Çorlu" (21 c). "Çorlu'da merhum Sultan Süleyman Han Medresesi" (21 d)
3	1c	SULTAN SÜLEYMAN HAN İMARETİ(21b) (21c) (21d)	ÇORLU Süleymaniye Camii'nin Kuzeyinde idi(4).	H. 928(12)	Mevcut değil.	1	-	"Çorlu nam kasabada Sultan Süleyman Han İmareti"(21c). "Çorlu'da Sultan Süleyman Han İmareti"(21d). Değişen çevrenin tarihi yok etmesine bir örnek teşkil eden bu manzume yakın zamanda arsa spekülâtörlerinin kurbanı olmuştur. Belediye binasının altında temel kalıntılarına rastlandığını söyleyenler vardır.
3	2	SOKOLLU MEHMET PAŞA KÖPRÜSÜ	ÇORLU/Marmaracık (4) E5'in 200m. Kuzeyinde		Dere yatağı kısmen dolmuştur.	1	-	Çorlu ile Marmaracık arasında E5 Karayolunda gözükten 5 kemerli köprü kısmen gömü' durumunda(4).

4	1a	RÜSTEM PAŞA CAMİİ(12)	LÜLEBURGAZ- BÜYÜKKARİŞTİRAN(12)	Minare kaidesi ve temel duvarları orijinal, son senelerde cami yenilenmiş, (1986'da yapılan incelemede).	1 4 5	5	"Kurşun örtülü güzel bir cami"(6). H.951 tarihli Rüstem Paşa Vakfiye kaydında; "12 kere yüzbin akçe ile Karıştıran'a hanlar tabhaneler yapıldıktan sonra kalanı ile bir cami-i şerif ve hamam inşa oluna"(8). Camiye bitişik bir de çeşme vardır (6) (Bkz. sıra no 4/1 e).
4	1b	RÜSTEM PAŞA KERVANSARAYI (21c)(21d)(12)	LÜLEBURGAZ KARİŞTİRAN(21c)(21d)	Mevcut değil, kalıntıları var. 1553(2) Kitabesi şöyledir(12); "Bir hayr-i azim eyleyüp, ehl-i sefer için Vaz eyledi, bu han-ı safâhâneyi paşa Bir mevzi-izdihâ ve lâîf olduğu için bu Nazmî dedi târîhini: Zi Mevzi-i ziba"	1 4 5		"Karıştıran'da Rüstem Kervansarayı"(21c)(21d). H.951 tarihli Rüstem Paşa'nın İstanbul'dan getirilen Vakfiye kaydına göre; "12 kere 100000 akçe ile Karıştıran'da iki han ve karguluku iki tabhane ve vastıftı kimseler için mülstakıl tabhaneler bina oluna ve bunlardan da arta kalan Akçe ile cami-i şerif ve hamam inşa oluna"(14)
4	1c	RÜSTEM PAŞA HAMAMI	LÜLEBURGAZ KARİŞTİRAN	Mevcut değil.	1 4		H. 951 tarihli vakfiyede(Bkz. sıra no: 4/1b) belirtilmiş de yapıldığı tesbit edilememiştir.
4	1d	RÜSTEM PAŞA ÇARŞISI(12)	LÜLEBURGAZ KARİŞTİRAN(12)	Mevcut değil.	1 4		"10 dükkânı ve misafirhanesi vardır(12).
4	1e	RÜSTEM PAŞA ÇEŞMESİ	LÜLEBURGAZ KARİŞTİRAN (12).	Mevcut değil. Camiye bitişik olan çeşmenin üzerindeki kitabe şudur(12); "Aslı bu çeşmeden sordum dedi Selsebilin aynıym ben pürsafâ Dedim anın için Revan târîhini Çeşme-i âb-ı hayatı can feza"	1 4		"Camiye bitişiktir"(12).

MENZİL	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GECİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
4	1f	RÜSTEM PAŞA SU YOLU	LÜLEBURGAZ KARIŞTIRAN		Kalıntıları var. Üç adet su terazi kulesi var.	1 4	7 8 9	Kaynaklarda tesbit edilememesine rağmen, yerinde yapılan incelemelerimize göre mevcut su terazisi kalıntıları bu manzumeye o dönemde su getirilmiş olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.
4	1g	KOCA KÖPRÜ	LÜLEBURGAZ KARIŞTIRAN		Mevcut	1 4	6	Kaynaklarda bulunamamış olmasına rağmen halk arasında Mimar Sinan'ın yapıldığı köprü olarak biliniyor.
5	1a	SOKOLLU MEHMET PAŞA CAMİİ(21b)(21c)(21d)	LÜLEBURGAZ Burgoz(21c). Birgos(14).	1569(2). H.978(1570)(27b).	Mevcut. H. 1255(1839)(27b) 1934(1)'de tamirler geçirmiş, Mianesi Bulgarlar tarafından yıkılmış ve tekrar yapılmıştır. Cami avlu kapısı üzerindeki 18 misralık kitabeye göre 1839 (H.1255) yılında esaslı bir onarım görmüştür(4). Son olarak 1952-1968 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından bir restorasyon daha geçirmiştir(4).	1-6	10	Cami-i şerif ve imaret ve medrese der Burgoz ez an mezzour"(21c), "Burgoz'da merhum Mehmed Paşa Camii"(21d). Sokollu Mehmet Paşa'nın Edirne vakfına dair H.976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defterinde bilgiler aynen şöyledir(14); "İstanbul ile Edirne mâbeyninde...Birgos (Lüleburgaz) nâm bir şehr...vâkı olmuşdur.. müşârinileyh vezir... şehr-i mezbûrun tâmir ve teksirine kâllü ilîlât buyurub evvelâ bir câmi... binâ idiler... ve hareninde bir medrese... inşa idiler... ve mahârâse-i İstanbul'da vâkı olan medreselerinin ve bu medresenin müderrislerine ve dânişmendlerine her fenden nice nefîs kitâblar vakf etmişlerdir ve câmi-i şerifin mührâbı ardında... bir âlî debistân binâ idiler...câmi... mukabelesinde bir âlî imâret...binâ idiler... ve zikr olunan imâret... yedi bab enderûni ve latı baba birânî âyi bâbhaneyi müstemil olduğundan mâada otuz iki ocaklı iki hanı... mâmur eylemiştir şehrî mezkûr kurbûnde Büyûk-Kaynarca (كبير كيناركا) Küçük Kaynarca (كوت كيناركا) nâm iki âri ayın... âb-i hoşgûvarlarını bir yere cem' idüp... şehrî getürüb bir mukdarın ol şehr... içre binâ idikleri

5	1b	SOKOLLU MEDRESESI(21c)	LÜLEBURGAZ Burgoz(21c) Birgos(26c) Cami avlusunda	1569(2) H. 978(1570)(27b).	Mevcut. Mamur. 1952-1968 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ele al- ınmış, onarılmış- tır(4). Şadırvanı klasik özellikler- de olmayıp Ba- roktur. Fakat ne zaman bu şekli al- dığı kesin olarak bilinmemektedir.	1 6	hamama ve bir mikdarın câmiî... ile medrese... meyanında olan şadırvana... bahş idiler ve anda olan medreselerinin müderrisine ve mütevellîye ve haibe... her birine hallâ hâline birer... ev binâ idüb anlara şart idiler ve bunlardan mâadâ Pâdişah hazretleri... İstanbul'dan Edirne'ye gelüb gidiğe konmağün bir saray-ı dil-ârâ binâ idiler...". Bir başka sayfada... şart buyurdular ki... "Edirne'deki hanım ve dekâkin ve oda ve menzil-i mezbûr han mutad olan üslûb' ve minvâl üzere isicâr ve istiğlâl olunup hasıl olan gallâtın meremât - ı mülhimmesinden sonra bâki kalanı kasaba-i Birgos'da bina ettikleri câmi mülhimmatına ve medrese levazımına ve bina ettikleri dâr-ı tâlim mülhimmatına ve câmi-i mezbûr kurbünde bina ettikleri imâret ve misafirhane mesalihi ve mesarifi için vakf ve tescil edildi"(14). Muhteşem bir külliye... bu nadide camii de bir dönemde bilinerek ya da bilinmeyerek tahrip edilmiş, klasik kalem işi süslemelerin üzerine bir badana geçilerek üzerine aşlı ile alâkası olmayan Barok, yepyeni bir tezyinat geçirilmiştir. Bugün bu süslemeler kaldırılarak altundan çıkan klasik süslemelerin restorasyonu yapılmaktadır.
					"Cami-i Şerif ve İmaret ve medrese der Burgoz ez an mezbûr"(21c). H. 976 tarihli Edirne Evkaf Defteri kayıtlarına göre (14); "Medresenin levazımını Edirne'deki 30 odalı Taşhan ve 37 odalı Kızılınare Mahallesi Hanından elde edilen gelirle karşılanır. Defterde ayrıca "Bergos" içre sâlisü z-zikr camii-i şe- rifleri hareninde bir medrese-i şerife dahi bina edip tahsil-i ilim-i u şer'iyye ve tekmil-i funun-u asliyye ve seriyye sâdedinde olan anme-i ehl-i ilme vakfettiler ve vâkıf-ı müşarünileh hazretleri zikrolunan cevami- i şerifenin her birinde nice masahif-i lâîfe vaz'edüp ahhalisine vakfettiler ve zikr olunan medreselerin her birinde tutulup müderris ve danışmend ve mü'îd me- nafi-i ulûmiyyesiyle müntefid olmasığün ala re'yi		

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKİL NO	FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
5	1c	SOKOLLU MEHMET PAŞA DARÜLTALİMİ(27 b)(27c) Sokollu Sıbyan Mektebi	LÜLEBURGAZ Burgoz(21c) Bergos(26c).	Muhtemelen Cami ile birlikte, H. 978(27b).	Mevcut Mamur	1 6	-	menyerahu nice kitaplar vakfettiler... Müderrislerin her birine de birer ev bina edip, ayrıca padişah için bir saray-ı dilerâ inşa ettiler" denmektedir.
5	1d	SOKOLLU MEHMET PAŞA İMARETİ(21b) (21c) (21d)	" "	1569(2) 1569-1570, H.977(4).	Mevcut Değil.	1 6	-	"Cami-i şerif ve imaret ve medrese der Burgoz ez an mezbur", "Kasaba-i Burgoz'da merhum Veziri a zam Mehmet Paşa İmareti" (21 c) (21 d). Edirne'de 30 oda, Taşhan ve Kızılminare Mahallesindeki 37 odalı hanın geliriyle masrafı karşılanmak üzere düşünülmüş bu imaretin "Yedi bab enderânî ve altı bâb birânî altı tâbhâneyi müştemil olduğundan mîâda 32 ocaklı iki hanı vardı" (14). H.944 tarihli vakfi-yesinde ise (26c); "İmarat-i amirenin iç tabhânesine ve haremüne ve âbhânesine yevmî 4 akçe ile bir fer-raş nasb oluna ve taşrada bulunan tâbhanelerine ve haremüne dahi 4 akçe ile bir ferraş nasboluna ve zikr olunan taşra tabhanelerinin abhanelerine yevmî iki akçe ile müstakil bir ferraş daha nasboluna ve matbahun ve fırınınun halavına... imarete muttasıl o-lan mezbur 2 kervansarayı dahi.
5	1e	SOKOLLU MEHMET PAŞA KERVANSARAYI	LÜLEBURGAZ Burgoz(21d) Bergos(26c)	1569(2) H.977(1569)(27b) Kitabesi(27b): "Bu	Tamamı mevcut değil. Arasta ar- kasına rastlayan	1 6	11	"Burgoz'da Mehmet Paşa Kârbansarayı"(21d). H 976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defterine göre "Misafirlerine mesâlihi ve mesârfi Edirne'deki

(21d) ve HANLARI	kervansarayya gelen oldu hep revan, (sene 977).	kervansaraya ait ocakların bazıları tahrip olmuş bir biçimde ayakta- dır.	hanların gelirinden artakalan ile karşılanacaktır.... 32 ocaklı handır"(14). H. 944 tarihli Vakfiyesine göre (26c): "Mütevelli süknâsı için mahruş-i mezburede imaret kurbünde bir menzil bina ettiler ki menzil-i mezbur bir kule-i azimeyi ve iki evi ve matbaı ve taşrasında iki odayı ve bir ahuru ve derunu birunu havlıları ve kenifleri ve mâ-i câriye ve su kuyusunu muhtevidir. Ve medrese-i mezburede müderris olan- lar süknasıyân camii-i mezbur kurbünde bir menzil dahi bina ettiler ki menzil-i mezbur birbirine karşı ortası sofalı iki evi ve bir çardağı ve kileri ve furunu ve bahçeyi ve taşrada bir bah odayı ve iki at ahurunu ve iki âbhâneyi ve muhavvatayı muhtevidir ve zikr olunan camii-i şeriflerinde imam olanlar sakin olmağın yine camii-i mezbur kurbünde ortası sofalı iki evi ve birunu bir odayı ve ahuru ve furunu ve kileri ve bahçeyi ve iki bah-kenifi ve muhavvatayı müştemil bir menzil bina ettiler ve camii-i mezburda katip olanlar süknasıyân yine camii-i mezbur kurbünde birbirine mukabil ortası sofalı iki evi ve bir selâmlığı ve bir ahuru ve furunu ve sikayeyi etiler ve camii-i merkume karib bir ötü alında 4 ev bina etiler ve her evin müstakil havlıları ve ortalarında selâmlıkları ve âbhaneleri ve müşterek su kuyuları ve zikrolunan şehirde olan binalarına meremineği olanlar sakin olmağın şehir-i mezbur içre eski mahallede bir havlı içre 2 ev bina etiler ki müstakil âbhaneleri ve müşterek kuyuları vardır" devamı (Bkz. Hamam, sıra no: 5/1 f). 12 "ve biri dahi zikr olunan camii-i şerifin solunda medrese-i mezkure yanında yol aşurusunda vaki olan şifte hamamdır ve biri dahi hamam-i mezbur kurbünde bina olunan şir-i ruğanhanedir ve biri dahi mezkûr şir-i ruğanhane yanında vaki serhanedir ve biri dahi hamam-i mezbur civarında vaki olan bezirhanedir" (26c)
5 1f	SOKOLLU MEHMET PAŞA HAMAMI.	LÜLEBURGAZ 1569(2). Burgaz (21d) Bergos (26c).	Mevcut, bir kub- besi yıkılmış. 1 6

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
5	1g	SOKOLLU MEHMET PAŞA ÇARŞISI VE DÜKKÂNLAR	LÜLEBURGAZ Bergos(26c).	H. 977(1569)(27b)	Mevcut olan kısmı az, dua kubbesi ve kervansaray girişi ve bir kısım dükkânlar ayakta- dır. Eski İstanbul yolu çarşı içinden geçmekteyken bugün E5 Karayolu külliyesinin dışından geçer.	1 6	11	H. 944 tarihli vakfiyeden: "Mahruse-i mezburede vaki olan mahmülkühut milk pazar yeridir ve biri dahi kurşun örtülü karğır binadır. Elli üç bab dükkândır. Dekâkin-i mezburenin altısı medrese-i mezburenin sağ canibinde altısı sol canibinde vaki olmuştur. 18'i mezbur kârbansaray mutasıl 12'si âti'z-zikr imam evi ile müezzin evlerine mutasıldır ve 11'i dahi hamamı etrafında vaki olmuştur ve biri dahi zikrolunan canî-i şerifin solunda medrese-i mezkûre yanında yol aşurusunda vaki olan çiftle hamamdır ve biri dahi hamam-ı mezbur kurbünde bina olunan şir-i ruğanhanedir ve biri dahi mezkûr şir-i ruğanhanedir yanında vaki serhanedir ve biri dahi hamamı mezkur civarında vaki olan bezirhanedir ve biri dahi yine mahruse-i mezburede köprü bağında bir sakf altında vaki olan şem-hane ve sabunhane ve üç bab debbağhanedir ve biri dahi hamam-ı mezbur kurbünde otuluk anbarı demekle milk arz-ı halîyedir"(26 c).
5	1k	SOKOLLU MEHMET PAŞA KÖPRÜSÜ(21c) (21b).	LÜLEBURGAZ (Ergene Nehri'nin bir kolu olan Lüleburgaz Çayı üzerinde)(8).	H. 973(1565)(8). H. 977(1569)(27b).	Mevcut, Bazı kemerleri kapanmış, geçirdiği restorasyonlarda değişikliğe uğramış.	1 6	13	Köprünün kitabesi yoktur, fakat kervansaray kapısı üzerinde Hasan Çelebi'nin hatıyla yazılmış şu tarih vardır. "Bu kârbansaray gelene oldu hep revan(sene 977)" Köprünün inşa tarihi olarak bu kabul edilebilir(27b).
5	1L	SARAY-I DİLÂRÂ(14)	LÜLEBURGAZ (14)	H. 975(1).	Mevcut değil.	1 6	-	II. Selim'in İstanbul'dan Edirne'ye giderken dinlenmesi için yapıldı(14). Bugün, kaymakamlık binasının bulunduğu alanda 1950 li yıllarda ahşap bir köşk olduğunu hatırlayanlar var.

5	1m	SOKOLLU SU YOLU(14)(26c)	LÜLEBURGAZ (Küçük Kaynarca ve Büyük Kaynarca Çaylarından)(14) (26c).	Külliye'nin oluşumu dahilinde hemen yapıldığı düşünülmüşse.. H.970'lerde.	Mevcut	1 6	Vakfiyede ayrıntılarıyla şöyle açıklan- maktadır(26c):"Bergos kurbünde Küçük Kaynarca ve Büyük Kaynarca nam pınarlar ki, her birinin âb-ı hoşgüvarı gülzar-ı dehre ziynet ve zeyn ve hubab-ı namdârı ab-ı hayata kurretü'l-ayındır. Mezkûr pınarların suyun bir yere cem edüp bir vâsi' mecrâ bina edüp mecrâ-yı mezbur orada vaki olan kemeri mecre peykere gelince 520 arşındır ve kemer üstün 40 arşındır ve kemerden şehir ucunda muallimhane civarında bina olunan su terazisine gelince 5700 arşındır ki zikrolunan su mezkûr teraziye geldikten sonra bir miktarın hamam-ı âti' z-zikre ve bir miktarın dahi mezkûr emî-i dil-güşâyla medrese-i pür sefa meyânında olan şadırvana ve bir miktarın dahi mihrab ardında olan havz-ı müstetaba ve bir mikta- rın dahi mezkûr imaret-i amire-i bedi'atü'l-bünyân içre olan şadırvan-ı safvet-aşiyane getürüp icra etik- lerinde üstünde her taraf revan olan simin-i hubab ol derinnam içre olan ülü'l-elbâba (ve yutafü aley- him bi niyetin min fiddatin ve akvab) mana-yı şeri- fin işrab eyler ve bir miktarın dahi medrese-i muzku- renin tâbhanelerine bahşettiler ve zikr olunan müyâhin ayağına mecrâ olmağğün eski çarşı içinde mürîr edip köprü altına varınca bin zira bin kâriz bina edip vakf ettiler ve şehir-i mezburda köprü ba- şında bina ettikleri âti' z-zikr mumhane ve sabunhane ve debbağhanede iki sikaye vaz ettiler.	
6	1a	CEDİD ALİ PAŞA CAMİİ SEMİZ ALİ PAŞA CAMİİ (21b)(21c)(21d).	BABAESKİ Babaeskisi (21c) Baba-yı Atik.	H. 982(1574)(14) 1561-1564(2) H.962(1555)(27b).	M e v c u t H.1126(111) H.1248(27b) H.1308(25)(1) 1934(20). 1832. H.1248(4) ve son olarak 1986-1988 tarihleri arasında; dış cephe taş te- mizliği kubbe kasnağı horasan	1 7	15 14	Cami-i Şerif-i Ali Paşa Veziri a'zam der Babaeski si" (21c) "Babaeskisinde merhum Ali Paşa Camii" (21d). H.973 tarihli Cedid Ali Paşa Vakfiyesinde Babaeski'deki yapılarıdan bahsedilmektedir(16a). Buna mukabil H.982 tarihli Edirne Muhasebe evrakında (bkz. sıra no : 6 / 1 c) : Ali Paşa'- nın ölümünden sonra kiralrı toplamakla görev- li Kasım Bey tarafından Mimar Sinan'a yaptırıldığı belirtilmektedir (14). Evliya Çelebi (12) çevresinde medrese ve imaret ve dükkânlar

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
					harç değiştirilme- si avlu duvarına harpuşa yapıma- sı içte kalın işi dekorasyonun raspa edilip kla- sik dekorasyonun yeniden yapılması işleri tamamlan- mıştır.			<i>bunlar hem Ali Paşa'nın hayırdır" diyerek külliye'yi açıklamaktadır. H. 1126 tarihli Baba-yı Atik Kadısı'na yazılan hükümden (Bkz. sıra no: 6/1d) caminin hamamla birlikte onarım geçirdiği anlaşılmaktadır(11). Minaresi 1912'de yıkılmış sonra yeniden yapılmıştır(27b). Medrese cami avlusunda iken çeşitli müdahalelerle yok edilmiş odalara ait kapılar pencereye dönüştürülerek cami avlu duvarı oluşturulmuş olması muhtemeldir(Bkz. sıra no 6/1b). 1832, H.1248 tarihli tamiye kitabesinden II. Mahmut döneminde bir restorasyon geçirdiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde yapıldığı düşünülen Barok iç tezyinat 1987 restorasyonunda kaldırılarak alt kısımlardan çıkarılan klasik dekorasyon restore edilmiştir. Son cemaat mahalli iç kubbe Baroklarına dokunulmamıştır.</i>
6	1b	CEDİD ALI PAŞA MEDRESESİ (21b)(21c)(21d)	BABAESKİ Babaeskisi(21) Baba-yı Atik(11)	H.982(14).	Mevcut değil. H.1126(11) H.1248(27b), H.1308(25)(1) ve 1934 tarihlerinde camiyle beraber müdahaleye ma- ruz kalmış olması muhtemel.	1 7	14 15	"Medrese - i Ali Paşa der Babaeskisi". (21 c), "Babaeskisinde mehtum Ali Paşa Medresesi"(21d). H. 982 tarihli muhasebe evrakında(14)(Bkz. sıra no 6/1c) adı geçcr. Evliya Çelebinin beyanında da vardır(Bkz.6/1b). Yerinde yaptığımız analitik röle ve alma çalışmaları sırasında cami avlusunda etrafında olması gereken medrese odalarının avluya bakan kapıları ve taşıyıcı duvarlarının ayakta olduğunu tesbit etmiş bulunmaktayız. Burada medrese odaları yıkıldıktan sonra kapılar pencereye çevrilerek cami avlu duvarı oluşturulmuş olmalıdır. Çünkü medrese revaklarını taşıyan kemerlerin başlangıçları bahsi geçen duvar üzerinde kısmen mevcuttur.
6	1c	CEDİD ALI PAŞA	BABAESKİ Babacskisi	H.982(14).	Mevcut değil. yeri tesbit edilemedi.	1		Cedid Ali Paşa'nın H.982 tarihli muhasebe evrakı aynen şöyledir(14);

KERVANSARAYI		BABAESKİ Babaeskisi	H.982(11) camiden 25 gün önce bitmiştir. (Bkz. açıklama ve notlar).	Mevcut kullanılır. H.1126 tarihinde onarım gör- müştür(11). H.1126 tarihli belgede bahsi geçen kazan bugün sağlam du- rumdadır. Külha- nı halen işler du- rumda olan ha- mamin tek soru- nu iyi drenaj edil- memiş bir mevki- de oluşundan ö- türü aşırı yağmur- larda su baskınına uğramasıdır.	1 7	(Muhasbe-i müfredat icarha-yı hamam-ı cedid ve kârbansaray-ı cedid ve sair dekkân(dükkanlar)der nefs-i kaza-i Babaeskisi Evkaf-ı merhum ve mağfur seyyid ve şehid sahibü'l-hayrat Veziriazam Ali Paşa nevverralahu merkadehu bi marifeti Kasım bey cabi...) H.982 tarihli muhasbe evrakından Kasım Bey marifetiyle yaptırıldığı anlaşılmaktadır (bkz.6/1 c) H.1126 tarihli hüküm, tarih ve onarımına açıklık getirmekte olup aynen şöyledir (11): "Baba-yı Atik Kadısına hüküm ki, Südde-i saadetime mekûp gönderip Baba-yı Atik kasabasunda vaki' ülema ve sülleha ve eimne ve huteba ve sairleri biisrihim meclis-i şer'e varup sadrazam nezaretinde olan evkafian Ali Paşa-yı Cedid'in Kasaba-ı mezburde bina eylediği cami-i şerif mümrur-ı eyyam ile harabe müşrif olup ve 25 gün mukaddem(önce) hamamın dahi kazgını delinip ol dahi harap olup ziyadesiyle her biri ücret çekmesiyle vâki' hal-i arz ve derûn-i arzda vezâif-i baba-yı Atik ahalilerinin mufassal mazharları olmakla vakf-ı mezburun mütevellî ve mütezakkaları cami-i mezkûr ve hamam-ı mezburun ta'mirine râziler olup fukara-yı hanefiye... deyu tasrîh etmeleriyle kasaba-i mezburde olan cami-i şerif ve hamamın ta'miri galle-i vakıftan şer'an lazımdır. Mütevellî-i şer'le keşif ve galle-i vakıftan ta'mir için evkaf-ı merhume müfettişi Mevlana Ahmet zide ilmuhu i'lam etmekle müşârinileyhin i'lâm-i mucibince şer'le keşif ve galle-i Vakıftan ta'mir için yazılmıştır. Evahir-i C evvel 1126". Bugün dış mimari öğeleri silinmiş bu hamamın mevcut orijinal sıcaklık mekânı iç de- korasyonun kemer form ve işçiliği ile Sinan eseri olduğunu ispatlanmaktadır. Merkezî Sıcaklık ve ona
--------------	--	------------------------	---	--	--------	---

حاشیه مرآت احوال عام جدید و کارخان سرای جدید و سایر دکان در نفس نشاء
بنا اسکین اولاف مرحوم و مقبره سید و شهید صاحب الحیات وزیر اعظم علی باشا نوراله مرقد
محرقة هم یک جای
عن شریة محمد الحرام

MEZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	ŞEKLİ NO BKZ.	FOTO NO BKZ.	AÇIKLAMA VE NOTLAR
6	1c	CEDİD ALİ PAŞA DÜKKÂNLARI (14)	BABAESKİ	H.982(14) ayrıntılı bilgi için (Bkz. Sıra no: 6/1c).	Mevcut değil. Halk 1 arasında medrese odalarına yakın dükkanlar olduğunu hatırlayanlar var.	1	-	bitişik küllhan kısmı klasik devir Osmanlı Hamamlarından seçkin bir örnektir. Bugünlerde yakınında inşa edilen yeni Belediye Sarayı inşaatı hamamı tehdit etmektedir.
7	1a	SOKOLLU MEHMET PAŞA CAMİİ KASIM PAŞA CAMİİ (21 c) (21 b) (21d)	HAFSA(21)	H.984(1) 1576(2) kitabesi(14); "Göriccek (Azmi) duâ idüb didi tarihi. Bu binayı eyleye Allah baki istil var (H.984).	Mevcut. H.1165 zelzelesinde yıkılmış olan minare yenilenmişçe de son cemaat yeri tekrar yapılmıştır. Medrese odalarının cami avlusu etrafında olması o dönem Osmanlı Mimarîs için uygun bir varsayımdır.	1 8	17 18	Ayrıntılı bilgi için: (Bkz. Sıra No 6/1b,1c,1d) Dükkanların kesin yerleri ve sayıları tespit edilememiştir. "Cami-i Şerif-i Kasım Paşa Veled-i Mehmet Paşa el-mezbur der Hafsa"(21c). "Hafsa Nam Kasabada Mehmet Paşa oğlu Kasım Paşa ruhu için cami-i şerif"(21d). "Muslukları sıcak suluur"(12). Sokollu Vakfesinde (26c); "Mahruse-i Edirne kurbünde Hafsa Nam kasabada kendi ferzend-i ercümend ve çığırkôşe-i dilpesendleri olan merhum ve mağfurun leh Kasım Paşa Hazretlerinin ruh-i pürfütuhları için bina ettikleri cami-i lâmi ve imaret-i amire müstegallatının mahsul-ü masarifine vefa etmedikte evkafının mahsulunden tekmiil oluna" ibaresi yazılıdır.
7	1b	KASIM PAŞA MEDRESESİ	HAFSA	H.984(1).	Mevcut Değil H.1165'te zelzele geçirmiş.	1 8	-	Evliya Çelebi "Hafsa'da caminin tekke ve medresesi var" (12)demektedir. "1 mektep"(1) den Ahmet Badi Efendi'de bahseder.

7	1c	SOKOLLU MEHMET PAŞA İMARETİ KASIMPAŞA İMARETİ (21b) (21c) (21d)	HAFSA(21) Havsa(4)	H.984(1) 1576(2)	H.1165'teki zelzelede tahrip olmuş(1). Mevcut değildir.	1 8	-	"Hafsa'da mezburun oğlu Kasım Paşa İmaret'i"(21c). Evliya Çelebi: "Bir aş evi var Bugüne kadar bütün misafirlerle sabah akşam mutbağından her ocak başına bir bakır sini ile birer sahan pılav, yahni, bir tas çorba beş ekmek ve yağ mumlu şamdan verip müslüman ya da olmayan bey ve fukaraya ay ve sene nimetleri boldur. Hayvan başına bir yem verilir. Bu hizmet için vakıf tarafından tayin edilmiş adamlar vardır"(12)demektedir. İmaret'in Hamama yakın olması muhtemeldir.
7	1d	SOKOLLU MEHMET PAŞA KERVANSARAYI (21b)(21d)	HAFSA(21) Havsa(4).	H.984(1)	Mevcut değil, kervansarayın bir duvarı cami avlusunda çarpık bir konumda ve taşınmış olduğu izlenimi uyandırır bir vaziyettedir.	1 8	-	"Hafsa'da Mehmet Paşa Kervansarayı"(21d), H.976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defterinde (14), "Merhum Kurt Kasım Paşa'dan ırs-ı şer'i ile itikâli eden mâl-i haktan mahfûze-i Edirne civarında Hafsa Nam Kasaba'da merhum ruhu için birbirine karşı iki âli han mabeynlerinde bir mescid bina idüb, sular getürüb ol hanlara konup âsude olan gurebâ ve mesâkin misâfirine taamlar virilür"(14). Evliya Çelebi ise bu yapıları şöyle anlatmaktadır(12): "Caminin dışında geniş avlulu büyük ahırlı bir büyük han vardır, beş bin katır, deve ve at alır cad-denin sağında ve solunda üç yüz adet dükkân çarşı içinde hamam vardır. Tekke ve medresesi mamurdur. Bir aşevi var... musluklarında kışın sıcak su vardır" (12)
7	1c	SOKOLLU MEHMET PAŞA HAMAMI. MİRİMİRAN KASIM PAŞA HAMAMI (21)	HAFSA(21) Havsa(4).	H.985(13) 1576(2) H.984(4)	M e v c u t . H.1165'te zelzele geçirmiş(1). Harap durumda.	1 8	20	"Hafsa Nam Kasaba'da Mirimiran Kasım Paşa Hamamı"(21a), "Hafsa Nam Kasaba'da Mehmet Oğlu Kasım Paşa Hamamı"(21d). Çifte hamamdır(13). Evliya Çelebi(12)"Çarşı içinde güzel bir hamam vardır ki kapisından camekânına taş merdivenlerle çıkar. Büyük camekânlı, birçok halvetli suyu ve havası güzel beğenilir bir hamamdır" demektedir. Sedat Çetintaş'ın 1934 tarihli tetkik raporunda(20); Anbar olarak kullanılan yapı tehlikeli çatlaklar ihtiva etmektedir.

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
7	1f	SOKOLLU ÇARŞISI KASIM PAŞA ÇARŞISI	HAVSA	H.984(1)	Dua Kubbesi mevcut. Havsa içerisinde cami duvarına bitişik birkaç dükkândan başka yerlerinde iz yoktur, fakat Camiye yakın çarpık konumdaki duvarın dükkân-lara ait olması muhtemeldir. (Bkz. rölöve ve restitüsyon projesi).	1 8	18 17	Ahmed Badi Efendi, "Bir bab cami-i Şerif-i Kebir, çifte han 1 bab hanam ve imaret ve mektep ve birçok kâğır dekân (dükkânlar) inşa edilerek kasaba şekline sokulmuş da 1165 zelzelesinde cami kub-besi kısmen ve hanlarla dükkânlar gereği gibi harap olmuş ve bade tanirine ihtimam edilmeyerek bırakılmıştı" (1)
7	1g	SOKOLLU KÖPRÜSÜ	HAVSA		Mevcut.	1		Rölövelerde cami avlusunda çarpık konumda duran ocak ve nişi 8 modülü ihtiva eden duvar kalıntısı analiz edildiğinde bu duvarların buraya nakledilmiş olduğu kolayca anlaşılır. Biz bir restitüsyon çalışması yaparak bu çarpık konumdaki 8 modülü dua kubbesinin sağ tarafına yerleştirdik ve buraya tamîna tamîna uyguladığını gördük, fakat yazılı bir kaynaktan konu ile ilgili belge bulamadık.
8	1a	SELİMİYE CAMİİ, SULTAN SELİM HAN (21c)	EDİRNE	H.982(20)(1) 1574-1575(4) 1567-1574(16) 1569-1575(23).	Mevcut, mamur Birçok dönemde minaresi yıkılmış, yeniden yapılmış ve kalem işleri ve-nilenmiştir. En son 1987'de ta-mamlanan onarımda da klasik süslemeler ortaya çıkarılarak onlar restore edilmiştir.	1 9 10	21 22	"Merhum Sultan Selim Han Camii" (21 d), Sinan şair Sâî'ye hikâye ettiği risalede (21 c) Direksiz kümbedin altında elhak Ayasofyeye gibi kubbe asta olubdur, kubbesi andan muazzam" diyerek Ayasofya'dan büyük bir kubbe uyguladığını açıklamıştır. Ayrıca Tuhfetül Mî'marî'de "Cami-i Şerif-i sultan Selim Han der Edirne-Medrese, 1, Darülkurra 1, Mektep 1," (21c) diyerek külliye-i oluşturan diğer yapıları açıklamaktadır. Plan ve detayda başarılı olduğu en muhteşem eseridir.

8	1b	SELİMİYE MEDRESEİ	EDİRNE Selimiye Camii Taş odalar tarafı (20).	H.982(20) H.980, 1572-1573(4)	Mevcut, mamur. 1954'ten sonra e- saslı onarım ge- çirdi(4).	1 9 10	21 22	"Atılmış Medrese" (13),(15). "Medrese-i sultan Se- lim-i Sani Der Edirne" (21c), "Edirne'de merhum Sultan Selim-i Sani Medresesi" (21 d). Halen Eski Eserler Müzesidir.
8	1c	SELİMİYE DARÜLKURRASI (21c)	EDİRNE Selimiye camii, Arasta tarafı.	H.982 (20)	Mevcut, mamur.	1 9 10	21 22	"Darülkurra-i Sultan Selim Han-ı Gazi der Edirne" (21 c), Hıbrî döneminde Edirne'de 3 darulkurra vardı ve en önemlisi bu idi (13), (15).
8	1d	SULTAN SELİM MEKTEBİ (12c) Sultan Selim (Selimiye) Darulkurrası (4)	Edirne Arasta içinde	H. 982 (20) 1590 (4)	Mevcut İl Halk Kütüpha- nesi tarafından kullanılmakta	1 9 10	21 22	Önceleri müstakil duran bu yapı III. Murat zamanında Arasta oluşturulurken dükkanlar arasında kalmıştır. Mimar Davut tarafından yapılmış olma ihtimali var (4).
8	1e	SELİMİYE ÇARŞISI	EDİRNE Seli- miye Arastası Camii tarafı dükkanları	H. 982 (20) camiyle beraber yapılmış olması muhtemeldir.	Mevcut III. Murat zamanında karşı sıra dükkanlar ilave edilerek arasta oluştu.	1 9 10	21 22	Sinan'ın yaptığı dükkanlar Camiye yakın olan dükkanlar olup, simetrik dükkanlar III. Murat Döneminde Mimar Davut tarafından ilave edilmiş. ve Arasta oluşturulmuştur. Orijinal dükkanların saçaklarını taşıyan eli böğründelerin izleri halen duvar üzerinde mevcuttur.
8	2a	SEMİZ ALİ PAŞA MESCİDİ	EDİRNE Direk Çarşısı Ali Paşa Camii Sokak (1) Yeni Çarşı Kapıları İkinci ler kapusu önünde (26 a).	H. 976 (1)	Mevcut değil	1 9 10	-	H. 976 tarihli Edirne Evkaf defterindeki kayıtlar şöyle (14): "Ali Paşa Çarşısı Ekinciler Kapısı canibinde bina olunan mescidin imanuna yevmi 2 şer akçe verile". Cedit Ali Paşa'nın H. 973 tarihli Vakfiyesine göre (26a): Edirne'de biri mezbur Vakıfın yaptırmış olduğu Yeni Çarşı kapılarında Ekinciler Kapusu önünde ve diğeri oradaki tuzlu pınarın üstünde vaki 2 mescid-i şerif..." olarak açıklanan yapı 1941'de metre murabhai 20 kuruştan Ahmet Oğlu Ali Ertürkçü'ye satılmıştır (20). Ahsap çatıdır (1). Etrafındaki dükkanların hristiyan ahaliye geçmesinden sonra cemaati kalmamış zamanla bakımsızlıktan yıkılmıştır (1).

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
8	2b	SEMİZ ALİ PAŞA KERVANSARAYI (21d) VE ODALAR	EDİRNE Çarşı yakınında (21d)	1561-1565 (2)	Mevcut değil	1		"Edirne'de Ali Paşa Çarşısı ve Kervansarayı (21d). H. 976 tarihli Muhasebe evrakında bahsi geçen (14) H. 973 tarihli Vakfiye kaydına için (Bkz. sıra no: 82c)
8	2c	SEMİZ ALİ PAŞA ÇARŞISI	EDİRNE	1569(2) Kitabesi: "Asa'f-ı azam Ali Paşa-yı has Yaptı gün bir çarşı- yı bi-bedel Tiği'ye tarihin eylese suâl Suk-ı ra'nevî Ali Paşaya gel" H: 976-1569	Mevcut. 1958'de zelzelede yıkılan orta tonoz ve bazı dükkânlar yenilenmiştir.. Halen Edirnenin en Turistik çarşısıdır. 1940'lı yılların başına kadar harap olan bu yapı II. Dünya Savaşından sonra yenilenecek işler duruma getirilmiştir (4).	1 9 10	31 32 33	"Edirne'de vaki bazı mezbur şehrin kal'ası divarına yeni açılan kapı dahilinde kâin tahtanî 25 hücre ve 211 dükkânı ve dolab namıyla maruf 4 mevzii ve yeşhun namıyla maruf 2 mevzii muhtevî bulunan yeni çarşının tamam olup bunların hepsi mahallindeki şöhretine bîaen tahdiden müstağnidir. Mezkûr kale dahilinde vaki biri zaim odası, 2. si bekçi ve piyadeler odası, 3. sū habishane namıyla maruf 3 odanın tamamı olup mezkûr kal'a ile ve Divane Yusuf Vakfı ile tarik-i ânim ile mahdudur.. Kal'a haricinde ve çarşı dükkânlarının karşısında vaki büyük bir menzil ve bir ahur ve üç dükkân ve boş bir arsa tamamı olup 2 taraftan kal'a ile ve tarik-i ânim ile mahdudur, ve mezbur çarşının bazı arsalarule mezkûr menziller ve mezkûr dükkânlar için muhtelif vakıflara her sene 11784 Osmanlı Dirhemi muttasıldır.
								H. 976 tarihli Edirne Evkaf Defterinde Çarşı ayrıntılarıyla şöyle açıklanmaktadır (14): "وقف مشهور علی انا واهل منبر و وجب محرومة ادرمه وقف اشدک اوقاف بوظروفه وکی اوقاف سوق جدیدی مشتمل بکری ایش بحال حجره و اکی ورا ادر و وکالیک ایشینس قله جدارت الجار باب جدید واطنود و دولاپ دیکه معروف بواضع اریه و پشون دیکه مویشین خانه 3 باب در داخل قله برسی پت ریم و برسی پت صبی و برسی جیس خانه دیکه معروف در منزل کبیر و اسطبل و وکالیک و واری غایب در خارج قله مشوره در مقابل وکالیک سوق اناروز معمود خانه از چابین و بطریق نام سوق مشورود و منازل مشورود و وکالیک مدکورود اوقاف یله ادر و یله پدی ورا کسکس دوت ایش عطا یرایش

8	3a	SOKOLLU MEHMET PAŞA HAMAMI (21a) (21d) ÜÇ ŞEREFELİ HAMAMI (13) Çifte Hamam (4)	EDİRNE Üç şerefeli Camii yakınında	H. 975 (24) 1568-1569, H. 976 (4).	Mevcut H. 1264'te yangın geçirmiş (1) Son olarak 1968'de soğukluk kısmı yola bırakılarak bu günkü şeklini almıştır. Halen Edirne'de kullanılan çok az hamamdan biridir.	1 9 10	35	شرط واق محي أدومه اولان اولانك جان ست بوي دورت الي اولان ... سوق مزورده والق اولان كاكين شرط ادوب صباح وقتد فيوزي اجوب احنام وقتد كيدالار - و اكيخير فوس جانيه يا اولان مسجد الحات و مؤذنن بوي اكيشر الي ورله و سوق مزورده عين ما فوئده يا اولان مسجد الحات بوي اكي الي ورله ... والق مزور شيلي و قيري رح كسدا ين عيالحلي شرط الحدوك اجدان ... Sûk-ı cedid ki müşşemil 25 tahtanî hücre 211 dükkânı dükkanı ki bazısı kal'a cidarına açılır. Bab-ı Cedid dahilindedir. Ve dolap demekle maruf mevazi-i erbau ve bî şûhân mekle mevzânî haneha üç babdır. Dahil-i kal'a birisi beyt-i zaim ve birisi beyt-i ases ve istabl habishane demekle marufur. Menzil-i kebir ve istabl ve dekâkin-i selase ve arz-i haliye (boş arazi), der haric-i kal'a-i mezbur, der Mukabele-i dekâkin Sâku'l-mezbur mahdud bi kal'a-i ez cânibeyn ve bi - tarik-i âmm-i sâk-u mezburreden ve menzil-i mesfû- reden ve dekâkin-i mezkûrededen ötürü yılda 11784 akçe mukataa yerlermiş Şarî Vâkıf mahmiye-i Edir- ne'de olan evkafın câbisine yevmî 4 akçe ola, sâk-i mezburade vaki olan dekâkin zapt idüp sabah vak- tinde kapıları açıp akşam vaktinde kilitleyeler". Si- cak sulu olduğı söylenir. (1) "Edirne'de merhum Mehmed Paşa'nın bir Hamamı" (21a) (21c) Sokollu Mehmet Paşa'nın Edirne'deki Emlâkine ait H. 976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defterinde bahsi şöyledir (14): "... bir çifte hamam ve ana muttasıl otuz bir bab kâğır dekâkân... ve dört bab... mahâzin-i âliye ve bu cümlelerin üzerinde otuz bab odahâ-i muntazama ki seviz bâbî mahâzin-i mezbûre üzerinde vâkidir ... bu cümle odalar han şekli... müstakildir ve mec- mû-i mezkûrât cevânib-i selâseden tarik-i âmm ile mahduddur ve hamâm-ı mezbûra muttasıl bir menzil. hudu dî taraf-ı âmm ve taraf-ı hâs ve merhum Fîruz ağa muallimhanesi ve Hacı Halîl ev- leridir ve mezkûrâtdan mâada mahmiye-i mez- bûrede Kızılminâre mahallesinde... otuz yedi bab hü- cerât... ve anların tahunda... bir han ve mezkûr hana muttasıl bir nalband dükkânın... bu cümlelerin hududı
---	----	--	--	--	---	--------------	----	---

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	ŞEKİL NO BKZ.	FOTO NO BKZ.	AÇIKLAMA VE NOTLAR
8	3b	TAŞHAN	EDİRNE Üç Şerefeli Camii karşısı, Sokollu Hamamı yanı	H. 975 (24) Hamamla birlikte yapılmıştır (20).	Mevcut H. 1165 zelzelesinde hasara uğramış ilavelerle tekrar ihya edilmiş tir (20). H. 1267'de yangın geçirmiş ot	35		iki taraftan tarîk-i ânim ve tarik-i hâs cenâb-ı saâdet-iktisablarına müntesib olan sarây-ı âmirelerine müntehidur bina ve vakf idüb göyle şart buyurmuşlar ki zikir olunan hamam ve dekâkîn ve odahâ ve menzil-i mezbûr-i han mutad olan üslûb ve minvâl üzere isicâr ve istiğlâl olunub hâsıl olan gâllân meremniât-ı mülhimmesinden sonra bâki kalan... kasaba-i Bırgos'da (Lüleburgaz) binâ idikleri câmi... mülhimmatına ve ... medrese ... levâzımına ve... bina idikleri dâr-ı talim mülhimmatına...ve câmi-i mezbûr kurbünde binâ idikleri imâret... ve müsâfirhâne... masâlih ve masârif... için vakf ve tescil ve habs ve tesbîl idikleri sâbir evkafın mâhsulâtına zâm olunub vakfiye-i mâmulün bihârlarında mebsût olan kuyûl ve şurâ üzere masârifine sarf oluna.." Enisü'l Müsamirin'de Hıbrî Efendi- "Bu tarihe kadar Edirne'de başka hamam yapılmamıştır" (13) (23) demektedir, ayrıca "H. 1000 tarihine kadar geçeciler ve dehbâğlar esnafına mahsus" olarak belirttiği bu hamam için "Bir ehl-i hayra olmadı manura ilisfat kaldı harabe hatır-ı erbab-ı dil gibi" diyerek (1) kötü durumda olduğunu açıklamaktadır. H. 976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defterinde açıklaması yapılmıştır (Bkz. sıra no 8/3a-Sokollu Hamamı). 1968'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek bugünkü şeklini almış da özgün niteliklerini kaybetmiştir.

8	3c	SOKOLLU HANI	EDİRNE Kızılminare Mahallesinde (14).	H. 976'larda (14)	duğu bilinmemektedir (1).	1 9 10	H. 976 tarihli Edirne Evkafı Tahrir Defteri'ne göre (14); "Kızılminare Mahallesinde... otuz yedi bab hücerât ve onların tahında... bir han ve mezkûr hana muttasıl bir nalband dükkânının... bu cümlelerin hududun iki tarafıan tarik-i âmm ve ve târik-i has cenâb-ı saâdet-iktisablarına müntesib olan saray-ı âmirelerine müntehidir."
8	4a	ŞEYH ÇELEBİ CAMİİ	EDİRNE Buçuktepe Yakınında (23), Köprüce nam Mahalde (1).	H. 982 (20) (24) (1) 1575 (23)	Mevcut. son cemaat yeri, avlu etrafındaki medrese odaları mevcut değil,	1 9 10	Ahmet Badi Efendi (1): "Bir kubbe-i kebir ve bir minareli ve dil-güşâ ve hoşnûma cami-i şerîf ki pişgâhında bir şadırvanı vardır. Bir de medresesi varidyse de müdîr-i zamanda harap olup eser-i bina kalmamıştır" der. Medrese ve şadırvan bugün yoktur.
8	4b	ŞEYH ÇELEBİ MEDRESESİ	EDİRNE Buçuktepe kurbünde Şeyh Çelebi Camii Sokağında (1)	H. 982 (20) (24) (1) 1575 (23)	Mevcut değil	1 9 10	Hıbrî Enisü'l Müsamirin'de bu medreseden bahsetmemektedir (13).
8	5	DEFTERDAR MUSTAFA ÇELEBİ CAMİİ '21c)	EDİRNE Kevşec Balaban Kanatlı Köprüsü Sokağı (1).	XVI. yüzyılın ikinci yarısı 1576 (4)	Mevcut. H. 1165 (1752) zelzelesinde hasar gördü (23), 120 sene kadar kapalı kaldıktan sonra ahşap çatılı olarak yenilendi (4). 1953-62'de bu günkü şeklini aldı (4)	1 9 10	"Defterdar Mustafa Çelebi Camii Der Edirne" (21c). "Edirne'de Defterdar Mustafa Çelebi Camii" (21d). E5 Karayolu üzerinde Ayşe Kadın Camii'ne yakın bu cami ibadete açıktır. Cami son olarak 1953-62 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğüne restorasyona tabi tutularak kubbesi aslına uygun olarak yapıldığı gibi, son cemaat mahalli kubbeleri, kapısı ve pencereleri yenilenmiştir (4).

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKİL NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
8	6	SULE ÇELEBİ CAMİİ	EDİRNE Eski İstanbul yolu üzerinde Tarlakapı mevkiinde (20) (23) (24) Sule Çelebi Camii Sokağı (1).	H. 967 (1) (20) (24) 1560 (23)	Mevcut H. 1165 zelzelesinde yıkılmış (23), H. 1249 da ahşap çatılı olarak yenilenmiştir (1) (20)	1 9 10	28 29	Hacı Sinan Oğlu Hacı Sule tarafından yaptırılmış olup (24), mezarı caminin önündedir (23).
8	7	TAŞLIK CAMİİ Mahmut Paşa Camii (4)	EDİRNE Medrese-i Ali Bey Taşlık Camii Caddesi (1)	1569-1575 Selimiye İnşaatı sirasında yapılmıştır (23).	H. 1165-1752 zelzelelerinde harap olmuş ve 1912'de yıkılmıştır (20). 1942 de yıkılmıştır (4).	1	26	"Cami-i Şerif-i Mahmut Paşa der Taşlık der Edirne ki zevayid-i evkafian lina olunmuştur" (21c). - 'Edirne'de Taşlık Camii Mahmut Paşa ruhu için zavâyidden yapıldı" (21d). Ayverdi'nin açıklamaları na göre Mimar Sinan'ın kendi yaptığı değil de o nardığı camiler arasındadır (4).
8	8	ŞEYH ŞUCAADDİN-İ KARAMANF CAMİİ	EDİRNE Tunca Kcnarında Şeyh Şucaaddin Mahallesi ve Sokağında (1), Tabakhane (24).	I. Murat zamanında yapılmış ve II. Süleyman zamanında camiye çevrilmiş (23), H. 942'de camiye çevrilmiş (1).	H. 1165 zelzelesinde yıkılmıştır (1). Halen minaresinin yarısı mevcuttur.	1 9 10	-	II. Murat zamanında yapılmış Şeyh Şuca Zaviyesi iken (1), Kanunî Camiye çevirmiştir. 1930'lardaki istila ve işgaller sırasında zaten yıkık olan cami daha da tahrib olmuş, bugün sadece çeşme ve minaresi kalmıştır (23) (13). Arsası 1931'de Keresteci Nazlı Mehmet Efendiye satılmış (20), 1958 de de D.S.İ. tarafından istimlak edilmiştir (20). Bugün kesme taş tuğla karışık minaresi gövdenin yarısına kadar yıkıktır, yapı ise ahşap evlerle sarılı durumdadır.
8	9	TARAKÇILAR CAMİİ	EDİRNE Yedi yol ağzında	H. 983 (20)	Mevcut değil	-	-	1936'de Edirne Belediyesi cadde yapımı için istimlak etmiştir (20).

8	10	TARAKÇI ABDULLAH EFENDİ CAMİİ (20)	(20)	EDİRNE Timurtaş Köyü (23) Karaağaç İstasyonu yakını	1592 (23)	Mevcut, harap bir durumda	1	27	Sefer Çelebi (20) adındaki biri tarafından yaptırılan cami 1945'te de harabe halindedir (23). Bugün minaresi kaidesine kadar yıkılmış, kubbesinin yarısı yok olmuştur. Yapı tehlikeli çatlaklar ihtiva ettiğinden röfresini almak dahi müşküldür.
8	11	YAHYA BEY CAMİİ	EDİRNE Eski Tophane Yokuşu (24)	H. 985 (20) (24) 1577 (23) 1936 tarihli bir belgeye göre: H. 979 (20).	Mevcut metruk	1 9 10	-	-	Mimar Sinan'ın Selimiye Camii'nden önce inşa edilen bu yapının yapısını Şair Yahya Bey'dir. Kanunî Sultan Süleyman zamanında yaptırılmıştır. 1936'da minaresi yarıya kadar yıkık, kapıları kırılmış, mihrap minber yerinden oynamış, bir cephesi 30cm. kadar şakülünden şaşmış durumda iken (20), ibadete kapatılmıştır. Halen metruk bir durumdadır.
8	12	HACI İLYAS CAMİİ (23)	EDİRNE Kafesküle karşı sında Gazimihal Köprüsüne giden yolun sağ tarafında (23).	H. 982 (1575) (23)	Mevcut değil	1	-	-	Hacı İlyas Bey tarafından yaptırılmış, Evkaf İdaresi tarafından yıkılmış (23).
8	13	ÇOKALCA CAMİİ (20) (23)	EDİRNE (23)	H. 983 (1576) (23)	Mevcut değil	1	-	-	Karayazıcı Hacı Ahmet Efendi adında bir zat tarafından yaptırılmış (20) (23).
8	14	YAKUT PAŞA MESCİDİ (23)	EDİRNE Topkapı içinde (23)	H. 994 (1586) (23)	Mevcut değil	1	-	-	Yanında bir de medresesi varken bugün ikisi de mevcut değildir (23).

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
8	15	RÜSTEM PAŞA KERVANSARAYI (21 b) (21 d)	EDİRNE Ali Paşa Mahallesi (23)	1561 (8)	Mevcut Avlusu ortasında bulunan şadırvan ve üstündeki meşid H. 1295'te burada sakin hristiyanlar tarafından yıkılmış (20) (24) bir daha da yapılmamıştır. 1968, 1988'de restore edilmiştir. Halen otel olarak kullanılmaktadır .Restorasyon Projesi AĞAHAN Mimarlık ödülü'ne layık görülmüştür.	1 9 10	34	"Edirne'de merhum Rüstem Paşa Kərbansaray" (21d), İstanbul'a ait H.951 tarihli bir Vakfiye kaydında (14); "64 odalı kervansaray Ali Paşa Mahallesindedir", ibaresi bulunmaktadır. İki bölümden oluşan iki katlı bu kervansarayın altı katı hayvanlara ait mekânlarla çevrelenmiş olup, 1877-1878 Rus harbi sırasında yıkımlara uğramışsa da günümüzde sağlam durumdadır. Orijinal sokak dokusunu aksettiren irrasyonel plan şeması içinde en rasyonel planlamayı sergileyen bu yapı tasarımı şaheserlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Vakıflar idaresi ile kiracı arasındaki bir sürüşme yüzünden 1980-1988 yılları arasında kapalı kalan yapı 1988'de otel olarak tekrar hizmete açılmıştır.
8	16	MUSTAFA PAŞA HAMAMI SALHANE-YEŞİL-CEHAMAMI (13)	EDİRNE Salhane semtinde Yenice Camii'ne yakın (13)	XVI. yüzyıl	Mevcut değil	1 9 10		Banisi Kanunî devri vezirlerinden Çoban Mustafa Paşa'dır (13).

8	17	ESMA SULTAN HAMAMI (13)	EDİRNE Ağaç Pazarında (13)	XVI. yüzyıl	Mevcut değil	1	Sokollu'nun zevcesi Esmâ Sultan tarafından yaptırılmıştır (13).
8	18	FERİDUN BEY HAMAMI (1)	EDİRNE	H. 979 (1)	H. 1030'da tamir geçirilmiş (1), mevcut değil	1	Yeri tesbit edilemedi.
8	19	KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN KÖPRÜSÜ-SAKAY KÖPRÜSÜ (8)(23)	EDİRNE Saraya giden köprü (8)	H. 961 (1554) (8)	Mevcut	1	Kanunî'nin Taşlımüsellim dolaylarından Edirne'ye getirttiği tatl suların Mahmut Ağa Mahallesindeki büyük hazinesinden saraya ayrılan su yollarının getirilmesinde hizmet vermiştir. Suların basınçlı akışını sağlamak için köprünün saray içi medhaline iki kârgir kule inşa edilmiş ve bunların tepelerine bireş süslü oda ilave edilerek (Terazi Kasrı) ve (Adalet Kasrı) adları verilmiştir (8). Ahmet Bâdi Efendi de bu köprünün saraya su getirmek vazifesi olduğundan bahseder (1).
8	20	YANLIZGÖZ KÖPRÜSÜ (15) (23)	EDİRNE II. Bayezit Külliyesine giden köprü	1567 (8) II. Selim Devri (13)	Mevcut	1 9 10	Mimar Sinan'ın II. Selim adına yaptığı köprüdür (23). II. Bayezit Köprüsü yapıldıktan 100 yıl kadar sonra Tunca'nın suları mevcut köprü yanındaki adadan ötede yeni bir mecradan akmaya başlamış ve Yanlizgöz Köprüsü buraya yapılmıştır (7).
8	21	ŞOKOLLU KÖPRÜSÜ (26c)	EDİRNE Edirne kurbünde Kızıl-ağaç yenicesi Kazasında Şehre karib mevkide Tunca üzerinde (26c)	XVI. yüzyıl	Tesbit edilememiştir.	1 9 10	H. 944 tarihli Sokollu Mehmet Paşa Vakfiyesinde (26c) "Zengin kemerleri takı şarha kain tulen 170 zira, 12 gözlü kârgir bir cist-i bi-nazir bina edip enbai sebile vakf ve tesbil ettiler ve cist-i mezbura muttasıl dört göz asıyab-ı felek-şirab (değirmen) bina eyleyüb, mahsûlünü cist-i mezburun taminine şart ettiler".

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
8	8	KANUNİ SU YOLLARI	EDİRNE	1530 (23)	Mevcut. Bazıları yenilenerek halen kullanılmakta, H. 1158 de onarım görmüş (11)	1 9 10	30	Kanunî Sultan Süleyman tarafından Haseki Sultan adına Taşlı Müsellimden ve Prevadi köyünden-Su yolları düzenlenerek, Edirne'ye su getirildi(23). Vc bu dönemde 300 adet çeşme yapılmıştır(21c). Hıbrî (15)(13): "Şehrin suyunun bir menzil yerden Kanunî tarafından yeraltı boruları ile getirilip kıyık semtinden Sarıca Paşa Mahallesindeki bir kubbede toplandı ve buradan şehre taksim edilerek camiler hanlar hanamlardan başka 160 çeşme ve 17 sebhaneye su verilmiştir" demiştir.
9	1a	HASEKİ SULTAN CAMİİ (21d)	BULGARİSTAN SİVİLİNGRAT Mustafaapaşa Köprüsü başı (21d)	H. 968 (1), H. 916 (4) Kapının üzerinde Karahisa rî Hasan Çelebi yazısıyla yazılı tarih: "El mescid üssise al'et-takvâ" dır (1).	Balkan Savaşında yıkılmıştır (4)	1	-	'Edirne'de Meriç Suyu üzerinde vaki Mustafa Paşa Köprüsü başında Haseki Sultan Camii" (21d).Haseki Hürrem Sultan için Kanunî Sultan Süleyman tarafından cami imaret ve mükemmel hanlar bina edilmiştir (1). Sinan tarafından onarılmış bir cami olma ihtimali vardır (4).
9	1b	HASEKİ SULTAN İMARETİ Mustafa Paşa Köprüsü başında bir imaret (21d)	BULGARİSTAN SİVİLİNGRAT	H. 916, 1510 da yapılmış (4) 1540-1560 Sinan onarımı (4)	Mevcut değil (4) Balkan Savaşında yıkılmış (4)	1	-	"Edirne'de Meriç Suyu üzerinde Mustafa Paşa Köprüsü başında vaki olmuştur, bir imaret" (21d).
9	1c	MUSTAFA PAŞA KÖPRÜSÜ (21 b) (21 c) (21 d) Çikr-i Mustafa Paşa (12) Çoban Mustafa Paşa (4)		H. 986 (1), H. 935	Mevcut	1	-	"Mustafa Paşa Köprüsü, Meriç üzere" (21c), 12 gözlü

BULGARİSTAN SİVİLİNGRAT (4)Meriç üstünde (21 c) Çirmen Sancağ toprağında(12)	BOSNALI MEHMET PAŞA (21), (Sofu, Hacı) MEHMET PAŞA CAMİİ (14) İMARET CAMİİ (12)Kara Cami(18)Cuma Camii (18)	(4), 1538 (7) Kitabesi şöyledir (12); "<i>Bildi merhum Mustafa Paşa köprüdür filhakika bu dünya Geçti merhum dudiler tarih Köprüden geçti Mustafa Paşa</i>"	1547-48, H. 954 (4)vakfyesi Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakfiyeler arşivinde mevcuttur (18)	Siyah granitten yapıldığı için Ka- ra Cami adı ile a- nılan tek kubbeli şadırvan avlulu, i- çî dışî süslü bir yapı idi. 1878 Os- manlı-Rus sava- şından sonra İba- dete kapatılmış bir süre cephane deposu olarak iş- lev görmüş (18) daha sonra mina- resi ve revaklı av- lusu yıktırılarak 1903 yılında kil- iseye çevrilmiştir. Dış ve iç görünü- şü Bulgar kilise mimarisine uygun bir şekilde bugün ayaktadır (4). 22 m. YüksekliğİN- dedir (18).	köprü Lala Mustafa Paşa'nın hayrıdır (12). Uzunluğu 295m. dir (8). Ortadaki dört göz daha büyük olmak üzere 20 gözlüdür (7). Yapımında kullanılan taşlar gümüşrengi olup halen Yunanistan sınırları dahilindeki Karabağ taş ocaklarından çıkarılmıştır (7).	Yaptıran Rumeli Beylerbeyi Bosnalı (Derviş) Mehmet Paşa (4), "<i>Bosnalı Mehmet Paşa Camii</i>" (21c) (21d). Kanunî Sultan Süleyman devri vezirlerinden Mehmet Paşa'nın Sofya'daki cami ve imareti için Dimetoka'da bazı mezrea ve çiftlikler vakfedilmiştir (14). Evliya Çelebi (12): "<i>Aydınlık bir ibadet yeridir. Selatin camii gibi yüksek bir kubbesi var. İçî ve dışî pek sanalıdır. Gayet geniş avlusu olup hep dükkânlar üzerinde olan kubbeleri mavî kurgunla örtülüdür. Ama uzun minaresi epeyce yüksek ve mievzundur. Bu yüksek cami Mimar Sîcan'ın işidir</i>" demektedir.
---	--	--	---	---	--	--

MEZLİ	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. NO	FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
10	1b	BOSNALI MEHMET PAŞA MEDRESESİ (18)	BULGARİSTAN-SOFYA (18)	"	1928'de yıkıldı (18)	1		16 odalı medrese Bulgarlar tarafından uzun süreler hapishane olarak kullanıldı (18).
10	2	SEYFULLAH EFENDİ CAMİİ (2) Kadı Seyfullah, Banyabaşı Camii (18).	BULGARİSTAN-SOFYA (2)	1566, H. 974 (18)	İbadete açık (18)	1a		
10	3	CEDİD ALİ PAŞA KÖPRÜSÜ (26a)	ŞOFYA (26a)	XVI. yüzyıl		1 1a		"Şofye sahrasında mehin ve muhkem bir köprü inşa eyledi" (26a).
11	1	İMARET CAMİİ (12) Sokollu Mehmet Paşa Camii (5)	BELGRAD (12) Çaynışe (5)	H. 966 (12) Kitabesi H. 978, 1570 (5)		1 1a		Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Yanyalı Gazi Mehmed Paşa yaptırmıştır (12).
11	2	SOKOLLU MEHMET PAŞA KERVANSARAYI (12)	BELGRAD (12)	H. 979, 1571-72 (5)		1 1a		"160 fevkâ nîtahtânî, kârgir bina, ocaklı develikli a-hurlı haremîleri kale misal demir kapılı bir kervansa-raydır ki her şeb bevvap ve pashanları davul çalarak kapısını sed çeker, kapı üzerindeki tarihi H. 979" (12).
11	3	SOKOLLU HANİ VE DÜKKÂNLARI	BELGRAD Belgrad Varoşunda	H. 979, 1571-72 (5)		1 1a		H. 944 tarihli Sokollu Vakfiyesinde şöyle açıklanmaktadır: "...havlusu içinde olan cami ve müstemilat ile ve mevzi-i mezburda bina etikleri

(26c) Sokollu Mehmet Paşa Çarşısı (5)	Ferhat Paşa Camii Mahallesi (26c).				bezestandır. <i>Ve zikr olunan bezestanın canib-i garbisinde olan dört bab dükkândır ve şimalında bina etikleri 21 bab dükkân-ı kebir ve iki bab dükkân-ı sagirdir. Ve bezeziye-yi mezkûrenin canib-i kiblesinde bina etikleri sagır ve kebir iki bab dükkândır ve mevzi-i mezkurda vakı olup zikr edilen hanın canib-i kiblesinde bina etikleri 26 bab dükkân-ı kebir ve bir bab dükkân-ı sagirdir. Ve mevzi-i mezkurda vakı olub han-ı mezbur ahırının cenubunda vakı olan on dört dükkândır. Ve yine mevzi-i mezkûr da han-ı matûr ile ahur-u meşfur mukabelesinde vakı olan 32 bab dükkân ile bir bab zir-i zemindir ve yine mevzi-i mezkurda bezazistan-ı salifü't-teyyen mukabelesinde bina olunan 5 bab dükkândır ve mevzi-i mezkûrede ebniyye-yi mezkûreye muttasıl menzildir ki iki evi ve iki ocaklı hücreyi ve havluyu muhtevidir ve biri dahi bina-i mezbur kurbünde vakı olan arz-ı haliyedir. Hududu bir taraftan-milkane ve bir taraftan-milkine müntehid ve biri dahi kale-i mezburun iskelesi tarafından olan arz-ı haliyedir" (26c)</i>
11 4 SOKOLLU BEZASİSTANI (26c)	BELGRAD HARİCİNDE POLADNIHAD (26c)	XVI. yüz yıl			H. 944 tarihli Sokollu Vakfiyesinde (26c); "Han-ı âli bünyanına ve bezestan-ı dilistana manend-i âb-ı hayat müstakil mecrâ ile azb ve fırat müstevfa su getirip mevziyaynı mezbureyne vefa edecek miktardan ziyadını çeşmeler bünyad edip bu çeşmelerden icra ettiler" (26c).
12 1a RÜSTEM PAŞA CAMİİ (21b) (21c) (21d)	TEKİRDAĞ- RODOSCUK (21) Ertuğrul Mahallesi (25)	H. 960 (25) 1553 (2) (25) 1552 (4)	Mevcut H. 1257 1841'de tamir geçirilmiş (25) 1955-1971 de esaslı bir onarım geçirilmiş (4).	1 36 11 37	"Cami-i Şerif ve medrese der Râdoscu" (21c), "Rodoscuk"ta merhum Rüstem Paşa Camii" (21d). Cami, medrese, bedesten, kervansaray, hamam ve imaretten müteşekkil bir külliye (25). 8000'e yakın Tekirdağ Ermenilerinin bu cami yapımı dolayısıyla doğudan geldiği söylenir (24). Tek kubbeli, bir camidir. Mermer şebekeli minberi vardır.

MENZİL NO		SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
12	1b	1b	RÜSTEM PAŞA MEDRESESİ	TEKİRDAĞ -RODOSÇUK (12c)	1553 (2)	Mevcut değil -1880 zelzelesinde yıkılmış üzerinde bir okul yapılmış 1950 lerde bu okul da yıkılmış (25) halen dış duvarlar mevcut.	1 II	38	"Cami-i şerif ve medrese der Rodoscuk" (21c) Medrese caminin mihrab tarafında düşük kottadır. Arazi kademelenmesinin uygun bir düzenleme ile sorun olmaktan çıktığı bir bütünlük gösterirler. Medrese odaları yıkılmış dış duvar kubbe izleri ile mevcuttur. Dersane odası mekân olarak cami ile nisbetlendirilmiş ve yüksek tutulmuştur. Bugün sadece bazı kaynaklarda kütüphane olarak geçen dersane odası mevcuttur.
12	1c	1c	RÜSTEM PAŞA İMARETİ (21b) (21c) (21d)	TEKİRDAĞ -RODOSÇUK (21c) (21d)	1553 (2) 1552-1553 (H. 960) (4)	Mevcut değil	1 II		"Kasaba-i Rodoscuk'ta merhum Rüstem Paşa İmareti" (21c), "Rodoscuk'ta merhum Rüstem Paşa İmareti" (21d). Caminin batısında denize kadar inen kubbeli ve sütunlu taş hücreler, imaret ve folla fırınları, 1880 yangınından sonra yıkıldı (25). Bugün iki kalın paralel duvar bu yapılara ait kalıntılardır (25). Geçirdiği yangından sonra yıkıldı. Bugün arsası Şehir Parkıdır (4).
12	1d	1d	RÜSTEM PAŞA KERVANSARAYI (21b) (21c) (21d)	TEKİRDAĞ -RODOSÇUK (21)	1553 (2)	Mevcut değil	1 II	39	"Rodoscuk'ta merhum Rüstem Paşa Kârbansarayı" (21c) (21d).
12	1e	1e	RÜSTEM PAŞA HANI VE BEDESTENİ	TEKİRDAĞ -RODOSÇUK	1553 (2)	Bedesten Mevcut, 1955-1971'de onarılmış.	1	-	Han tamamen yıkılmıştır (2). Bedesten 6 kubbeli olup halen kullanılmaktadır.
12	1f	1f	RÜSTEM PAŞA HAMAMI	TEKİRDAĞ		Mevcut	1	-	"Kasaba-i Rodoscuk'ta bimennihî taalâ bina buyurdıkları camii şerife münasıl çifte hamam"

12	2	SEMİZ ALİ PAŞA CAMİİ (4)	TEKİRDAĞ-EREĞLİ(4) 1561-1565 (1)	Mevcut 1865 H. 1282 de Sultan Abdülaziz zamanında on- arım görmüş (4).	1	(26b). Camiye yakın olan hamam bugün metruk bir durumdadır.
13	1	ALPULLU KÖPRÜSÜ SİNANLI KÖPRÜSÜ (12b) (12c) (12d)	ALPULLU Alpullu Hayrabolu arasında Ergene Nehri üzerindedir.	Mevcut	1	"Sinanlı'da Mehmet Paşa Köprüsü" (21c). 5 gözlü köprüde kemer açıklıkları büyüktür. 123m. uzunluğundadır (4). Ortada yüksek bir kemer 2 yanlarda küçük sivri kemerlerden müteşekkil sağlam durumda bir köprüdür (4).
14	1	LÜTFİ PAŞA MESCIDİ (14)	DİMETOKA Müsellim Köyü (14)		1	Kanunî devri sadrazamı olan Lütü Paşa'nın H. 948 tarihli Şer'iye siciline göre bu mescid için Edirne Aşçıları Çarşısında 20 dükkân ile 100000 akçe vakfettiği bilinmektedir (14).
14	2	LÜTFİ PAŞA MEKTEBİ (14)	DİMETOKA Müsellim Köyü (14)		1	Kanunî Sultan Süleyman devri sadrazamı Lütü Paşa'nın herhangi bir tahrir defterinde evkafına tesadüf edilmemiştir. Ancak H. 948 tarihli bir şer'iye sicili onun Dimetoka'da Müsellim Köyünde mescidi ile bir mektebi için 100000 akçe ile Edirne de Aşçıları çarşısında yirmi dükkânı vakfettiği anlaşılmaktadır (14). Konuyu açıklayan kısım aynen şöyledir (14): حسب محرز كتاب شرعي يوجد في هذه الاكابر والاغنى من العلف والاكام حضرت لطف ابا يسه الله تعالى ما بينا في هذا مقام شول اولان جدير ان عبدالله جلس شريعته من حضرت ابا قلند تلمع بلع ... وكيل شرعي اولان محمد بن مصطفى يتقدم مذکور ابا حضرتك فناء وبه قدود قرية مسلمة واقع اولان مسجلت و مزارعنا و وقف ابدوكری روزيك راجع الی الی و تم ادركه آتسیر چارشمده واقع اولان یکرلی ایزه دکان الوب قبیل ایلیم شول تبرک اوزرته بلع سراسی سادات و فناء و مزارع اهل و طایف و سابع

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	ŞEKLİ NO BKZ.	FOTO NO BKZ.	AÇIKLAMA VE NOTLAR
16	1f	SOKOLLU MEHMET PAŞA SARAYI (21b) (21c) (21d)	BOSNA (21) Sarajevo (4)		Mevcut değil			İstanbul'dan oldukça uzakta yapılan tek saray (4)
16	1g	SOKOLLU MEHMET PAŞA KÖPRÜSÜ (21c) (21d)	BOSNA VIŞEGRAD (21d) Derin demekle benan bir çayın geç refar ve bıkarar üzere (26c)	H.985, 1578 (8) (4).	1945'den sonra onarılacak kullanılmak tadır (4).		16	"Bosna'da Vişegrad Nam Kasabada merhum Veziriazam Mehmed Paşa Köprüsü" (21 d). Kargir 12 gözülü bir âli köprü bina edip bunu dahi ebna-i sebile vakf ve tesbil ettiler (26 c). Evliya Çelebi (12) Banaluka (bugünkü Banjaluka) dan Rumeliye doğru inerken uğradığı Vişegrad'ın Dem nehri kenarında Hersek Sancağına bağlı, Sokollu Mehmed Paşa mütevellisi idaresinde müselleme ve muaf olduğundan bahisle kalesi, yüz kadar dükkani güzel hamamı çeşmeleri, imareti ve ferah bir camii olan kasabada ve yazarı İvo Andrić'e 1961 Nobel Edebiyat ödülünü kazandırmıştır (9). Kanunî vezirlerinden Gazi Ali Paşa'nındır (5).
16	2	GAZİ ALİ BEY CAMİİ (5)	SARAY BOSNA (5)	H.968. 1560 (5)	Mevcut (5)			
16	3	BOZACI CAMİİ (5)		H.963 1555 (5)	1697 Avusturya işgalinde yanmış. H.1165; 1751'de Oruç-Zade Hacı Hasan Ef. yaptırdı. (5)			Kubbeli ve mermer sütunlu son cemaat yeri var (5)

16	4	HACI SEYYİD CAMİİ (5)	SARAY BOSNA (5) Sarajevo (5)	H. 971, 1563 (5)	1697'de yapıp tekrar yapılmış (5).	12 yüzlü ince ahşap minaresi var (5).
16	5	KASIM PAŞA CAMİİ (5)	YUGOSLAVYA Bosna Osel (Osijek) Orta Hisarda (5)	H. 966, 1558 (5)	-	Son Cemaat mahalli yedi kubbeli (5).
16	6	GAZİ FERHAT PAŞA CAMİİ (5)	BOSNA (Benaluka (Banjaluka) (5)	H. 987. 1575 (5)	1952'de dış cephe taşları restore e- dilmiş	Minaresi camiye göre yüksek tek kubbeli bir camidir, son cemaat yeri üç kubbelidir (5).
17	1a	SOFU MEHMET PAŞA CAMİİ (21b) (21c) (21d) Karagöz Mehmet Paşa Camii (4), Karagöz Mehmet Bey Camii (5).	HERSEK (21) Mostar (4)	H. 965, 1557-1558 (4) Vakfiye H. 977; 1569 tarihli (5).	Mevcut iç kalçm dekorasyonu son zamanlarda yapılmış (5)	"Camii-i şerif-i Sofu Mehmed Paşa Der Hersek" (21 c) Tek kubbeli bir camidir (4). Şerefe altı üç sıra skalaktitli orijinal bir minaresi vardır (4) H. 965, 1557 de Zaim Mehmet Bey Bin Saadet adlı bir zat tarafından inşa edildi (10).
17	1b	KARAGÖZ BEY MEDRESESİ (10).	Mostar (10)	1570 (10)	-	Mostar'da kurulan en eski medrese 1570'den biraz önce Karagöz Bey nakit olarak 100.000 dirhem vakfetmiş müderris ve diğer müstahdemlerin ücretlerini ve medresede ikamet eden talebelerin masraflarını 1570 tarihli vakfiyesinden öğrenilmektedir (10). Medrese 6 odalıdır (10). Biri derslik, biri öğretmen odası, dördü talebeler için ayrılmış idi (10). Cami bitişğinde olan bu yapı yakın zamana kadar tedrisat yapmakta iken, II. Dünya Harbinden sonra bir süre mesken olarak kullanılmış daha sonra terk edilmiştir (10). Şu an boştur ve onarımı gerekir durumdadır (10).

MENZİL NO	SIRA NO	ESERİN ADI	BULUNDUĞU YER	YAPILIŞ TARİHİ	MEVCUT DURUMU VE GEÇİRDİĞİ ONARIM	BKZ. ŞEKLİ NO	BKZ. FOTO NO	AÇIKLAMA VE NOTLAR
17	1c	SOFU MEHMET PAŞA KÖPRÜSÜ (8)	YUGOSLAVYA Banja Luka (8)	Cami ile beraber				
17	2	MOSTAR KÖPRÜSÜ	HERSEK NAVATRA (8) (12)	1566-1574 (8) (12) H. 974, 1566 (5)	Mevcut mamur	-	43	Mimar Sinan'ın çıraklarından Hayrî'd-in tarafından yapıldığı söylenmektedir (5). Ayrıca H. 965 senesinde Hersek Sancak Beyi Hadım Haydar Paşa emriyle Karagöz Beyin nezaretinde yapıldığına dair kayıtlar mevcuttur (5). Kanunî Sultan Süleyman binasıdır (5). "Most" Boşnakça ve Sırpçada köprü demek olduğundan ismini zincire asılı bir geçitten almaktaymış (5). Kalesi köprü'nün başlarındaki iki küçük kuleden ibaret olup, dirsekli burçlarla ayrıca tahkim edilmiştir (5). Kaleler üstündeki burçta şehirliker toplanıp sohbet ederlermiş (5). "Latif bir cami" (26c).
18	1a	SOKOLLU KAYA PINARI CAMİİ(14)	SELANİK KURBÜNDE Sidre-Kapı Kasabası Kaya Pınarı mevkii (14) (26c)	XVI. yüzyıl		-	-	
18	1b	SOKOLLU DARÜLTALİMİ (26c)	SELANİK Sidre-Kapı Kaya Pınarı Mekkii (26c)	XVI. yüzyıl		-	-	

18	1c	SOKOLLU KERVANSARAYI	SELANİK Sidre-Kapı Kaya Pınarı Mevkii (26c)	XVI. yüzyıl		"Kervansaray ve etrafındaki civarında olun ..bab dekâkin üç bab esirci odaları ve yekta hanam ve galle anbarı ve üstünde olan çardak ve ahur ve üstünde iki karşı evle ve yanlarında sofalar ve cümleyi muhit biri taş duvardır ve zikr olunan evlerde vakıfların kendi cabileri sakın olsun deyu şart etiler (26c)"
19	1a	SOKOLLU MESCİDİ (26c)	VARNA (26c)	" "		"Bezazistan ortasında" (26c)
19	1b	SOKOLLU RUMELİ BEZAZİSTANI (26c)	VARNA Balçık Kasabasında (26c)	" "		"Ortasında bir mescid (14) (26b), iki dükkân ve onbeş mahzeni müstemildir. Yakınlarında altı dükkânla bir han daha vardır" (26c).
20	1	MUSTAFA PAŞA CAMİİ(21c) (21d) Sokollu Mustafa Paşa Camii (4)	BUDİN (21c) (21d) Buda (4)	1566-1578 (4)		"Budîn'de makrûl Mustafa Paşa Camii, türbesi andadır" (21c) (21). Sokollu Mehmet Paşa ile amca çocukları olan Mustafa Paşa 1566'da Budin Beylerbeyliği'ne atanmış ve 1578'de idamına kadar bu görevde kalmıştı. Budin'de toprağa verilen Mustafa Paşa'nın türbesi, kalenin alt tarafındaki Aşağı Varoş'ta bulunuyordu (4). Evliya Çelebi'ye göre türbenin önünde yer alan cami kurşun kaplı kârgir kubbeli usta elinden çıkmış süslü bir eserdir (12).

*Foto No 3: Silivri
Köprüsü (Bkz Tablo,
Menzil No:2)*

*Foto No 4: Büyükçekmece
Mimar Sinan Yapıları
Mescid minaresi ve çeşme
(Bkz. Menzil No 1,
şekil 2)*

*Foto No 6: Lüleburgaz
/Büyükkarıştıran Köprü
(Bkz Tablo, Menzil No:4)*

Foto No 5: Lüleburgaz/Büyükkarıştıran Camii (Bkz Tablo, Menzil No:4)

Foto No 7: Lüleburgaz/Büyükkarıştıran 1'nolu Su terazi kulesi (Bkz Tablo, Menzil No:4)

Foto No 8: Lüleburgaz/Büyükkarıştıran 2'nolu Su terazi kulesi (Bkz Tablo, Menzil No:4)

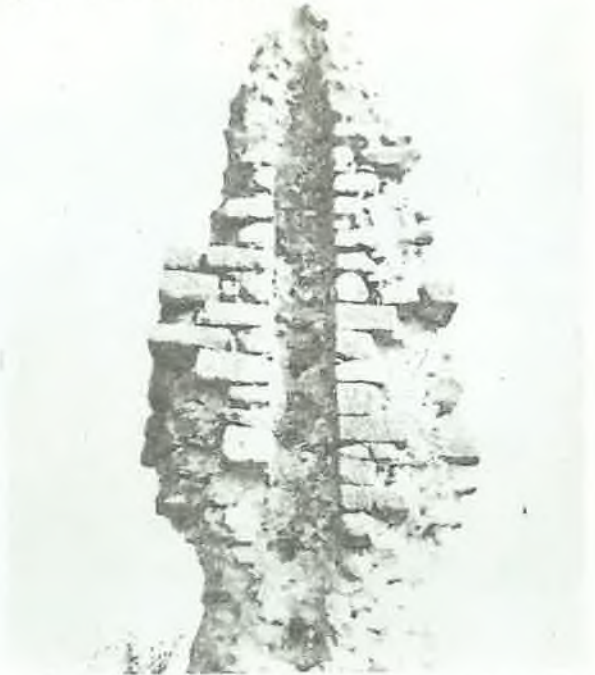

Foto No 9: Lüleburgaz/Büyükkarıştıran 3'nolu Su terazi kulesi (Bkz Tablo, Menzil No:4)

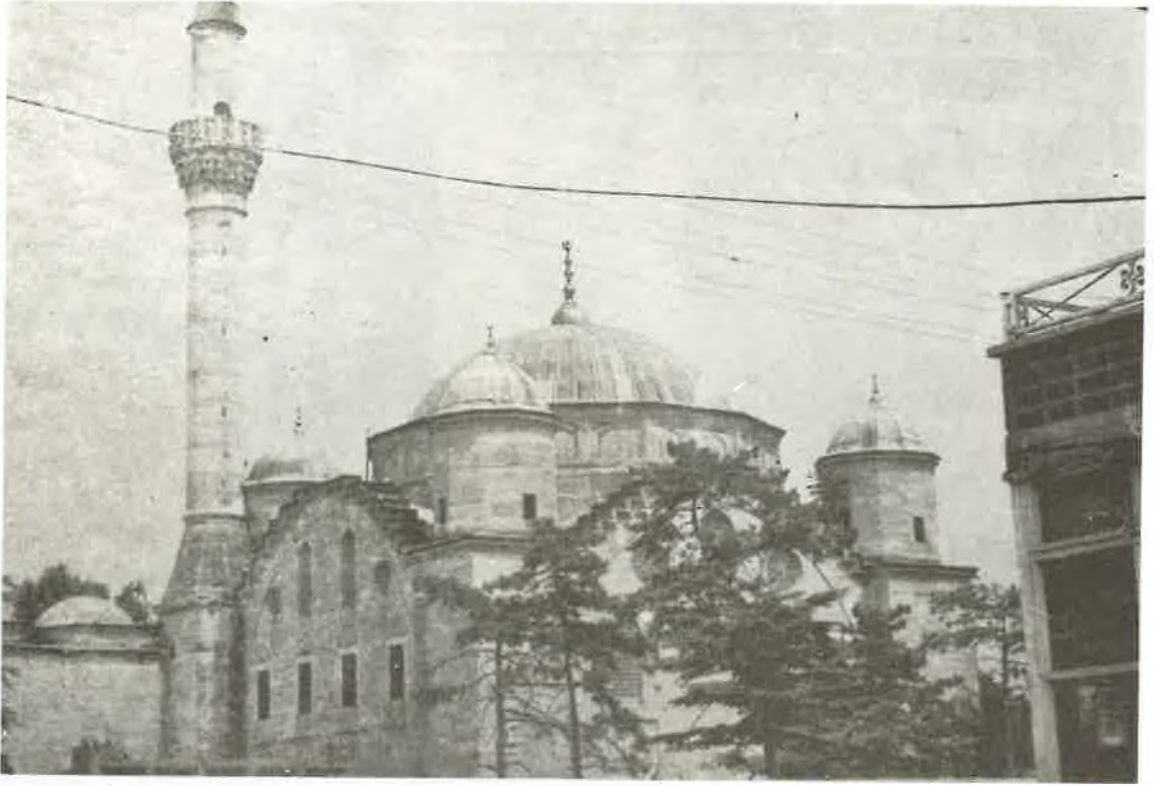

Foto No 10: Lüleburgaz Sokollu Külliyesi Cami (Bkz Tablo, Menzil No:5)

Foto No 11: Lüleburgaz Sokollu Külliyesi Dua Kubbesi (Bkz Tablo, Menzil No:5)

Foto No 12: Lüleburgaz Sokollu Külliyesi Hamam (Bkz Tablo. Menzil No:5)

Foto No 13: Lüleburgaz Sokollu Külliyesi Köprü (Bkz Tablo, Menzil No:5)

Foto No 14: Babaeski Cedid Ali Paşa Camii (1988) (Bkz Tablo 1, Menzil No:6)

*Foto No.15: Babaeski
Cedid Ali Paşa Medresesi
duvar kalıntısı ve Camii
'1988) (Bkz. Tablo,
Menzil No:6*

Foto No 16: Drina Köprüsü (Vişegrad) (Menzil No:16)

*Foto No 17: Havsa Sokollu Külliyesi Cami ve Çarşı görünüşü (1940
lar) Kaynak: Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü*

Foto No 18: Havsa
Sokollu Külliyesi Dua
Kubbesi ve Cami (1988)

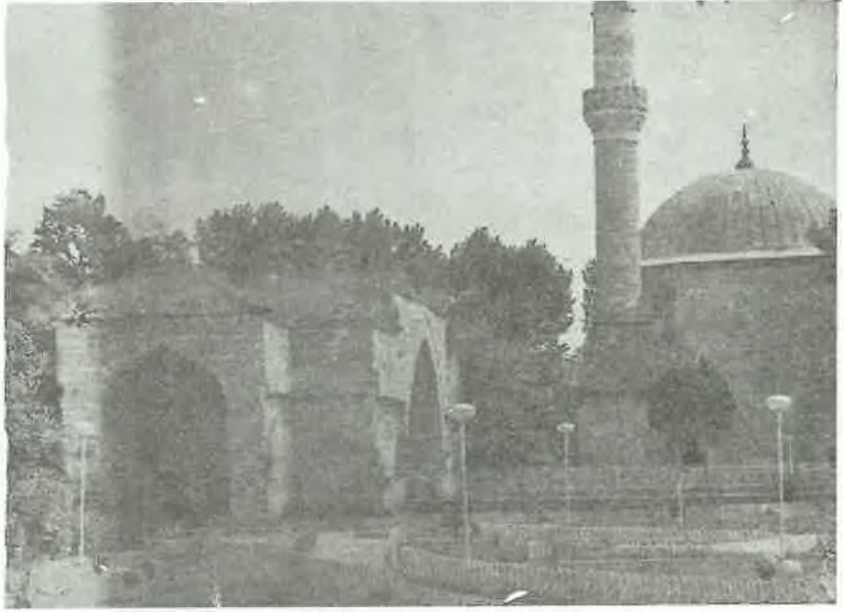

Foto No 19: Havsa Sokollu
Külliyesi Taşınmış Kervansaraya
bitişik, Dükkan Modülleri(1988)
Bkz. Tablo. Menzil No:7
Şekil No: 7,8)

Foto No 20: Havsa
Sokollu Külliyesi Hamamı
(1988) (Bkz Tablo,
Menzil No:7)

Foto No 21: Selimiye Camii/Edirne (1988) (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

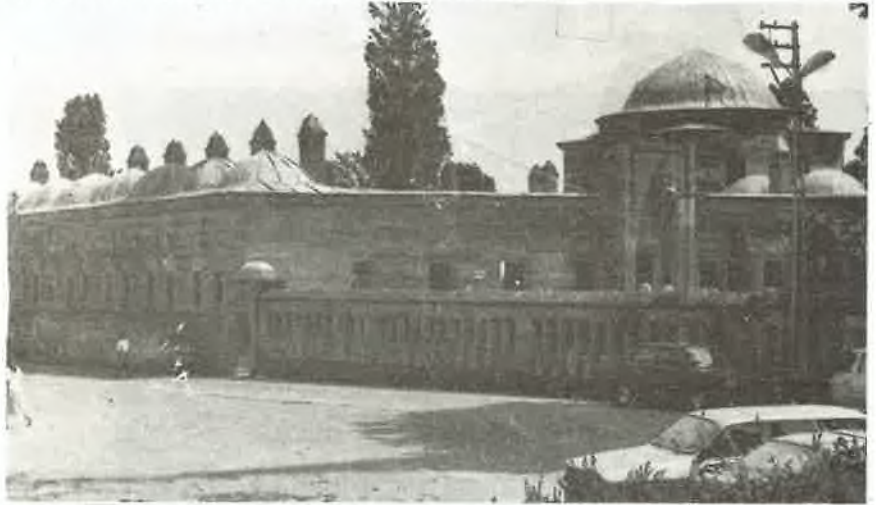
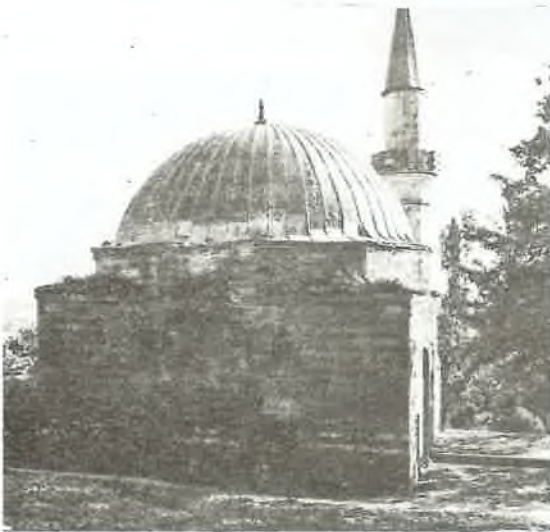

Foto No 22: Selimiye Medreseleri/Edirne (1988) (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

*Foto No: 23: Şeyh Çelebi
Camii/ Edirne (1958)
(Bkz Tablo 1, Menzil No:8)
Kaynak: Vakıflar Genel
Müdürlüğü.*

*Foto no 24: Deftardar
Mustafa Paşa Camii
(1958) Kaynak:
Vakıflar Genel Müdürlüğü*

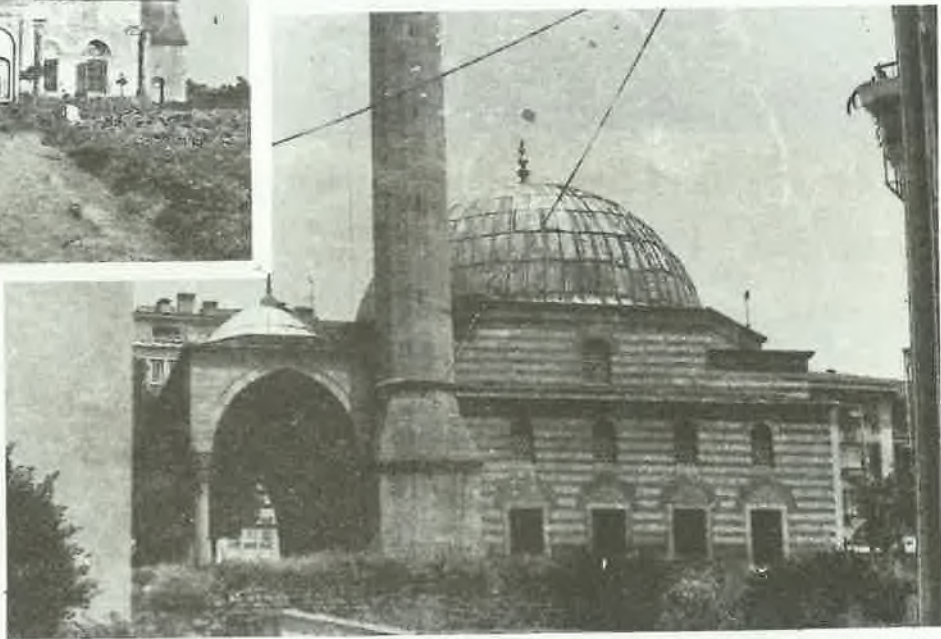

Foto No 25: Deftardar Mustafa Paşa Camii (1988)

Foto No 26: Taşlık Camii/Edirne (1988) (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

Foto No 27: Timurtaş Camii/Edirne (1988) (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

Foto No 30: Terazi Kasrı/Edirne (1988) (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

Foto No 28: Sule Çelebi Camii/Edirne (1956) Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

Foto No 29: Sule Çelebi Camii/Edirne (1956) Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (Bkz Tablo 1, Menzil No:8)

Foto No 31: Ali Paşa
Çarşısı Edirne (1958)
Kaynak: Vakıflar Genel
Müdürlüğü (Bkz. Tablo,
Menzil No:8)

Foto No 32: Ali Paşa
Çarşısı ve Edirne Kalesi
burçlarından biri olan saat
kulesi (1958) (Bkz. Tablo,
Menzil No: 8) Kaynak:
Vakıflar Genel Müdürlüğü

Foto No 33: Ali Paşa
Çarşısı(1958) (Bkz Tablo,
Menzil No:8) Kaynak:
Vakıflar Genel Müdürlüğü

Foto No 34: Rüstem Paşa Kervansarayı (1963) (Bkz Tablo, Menzil No:8) Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

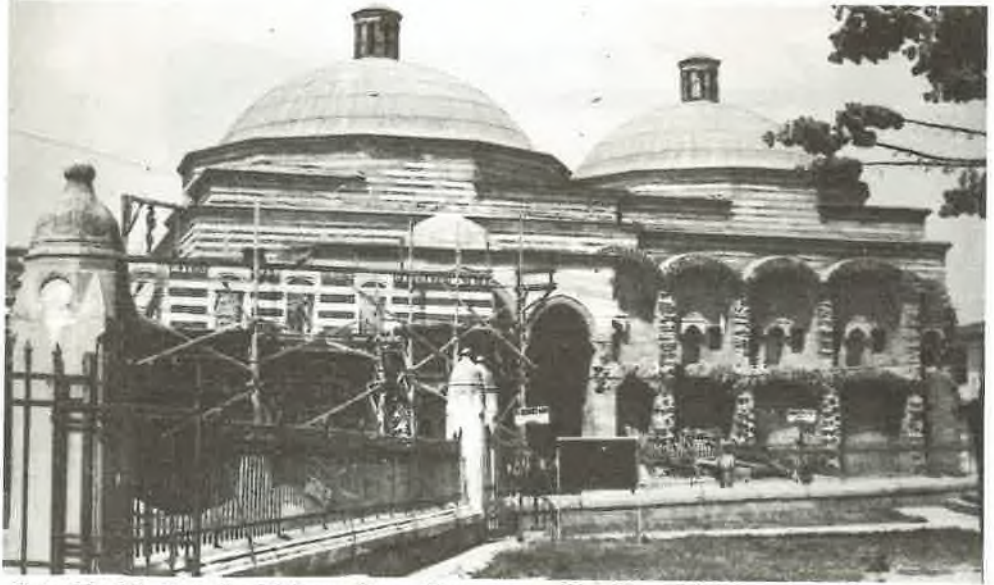

Foto No 35: Sokollu Mehmet Paşa Hamamı ve Tınç Han (1964) (Bkz Tablo, Menzil No:8) Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Foto No 36: Rüstem Paşa Camii/Tekirdağ (1969) (Bkz Tablo 1, Menzil No:12) Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Foto No 37: Rüstem Paşa Camii/Tekirdağ (1969)
(Bkz Tablo, Menzil No:12) Kaynak: Vakıflar
Genel Müdürlüğü

Foto No 38: Rüstem Paşa Medresesi/Tekirdağ
(1969) (Bkz Tablo 1, Menzil No:12) Kaynak:
Vakıflar Genel Müdürlüğü

Foto No 39: Rüstem Paşa Külliyesi Kalıntıları/Tekirdağ (1969) (Bkz Tablo 1, Menzil No:12)
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

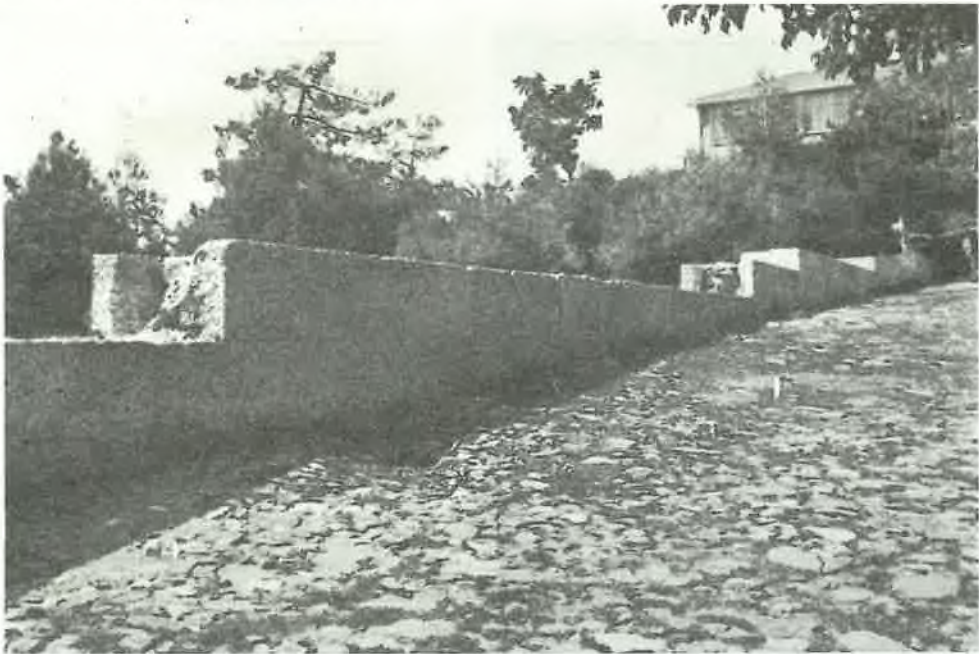

Foto No 41: Banja Luka'da Gazi Ferhad Paşa cami'i. (Foto: Ekrem Hakkı)

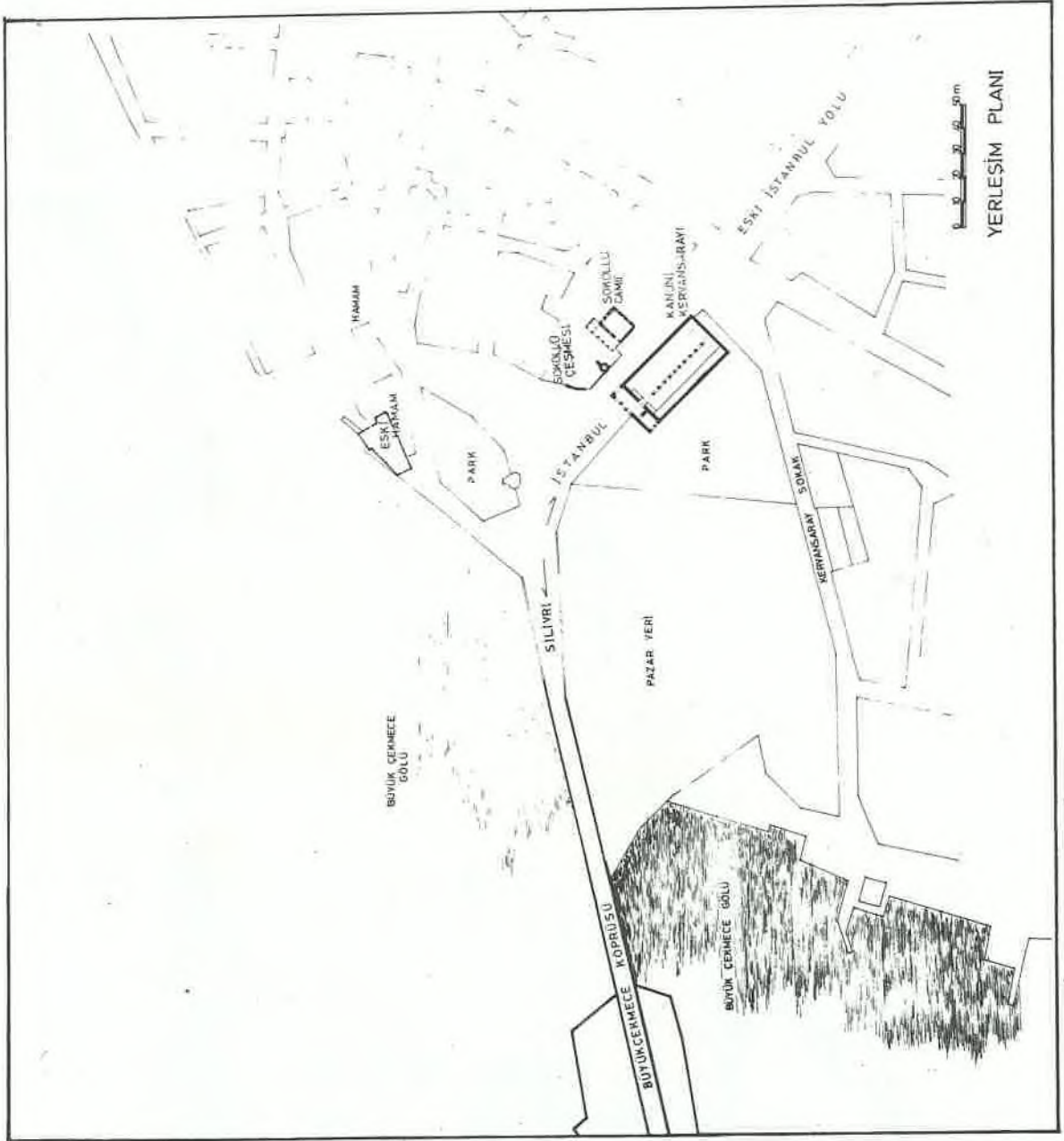
Foto No 40: Banyaluka'da
Gazi Ferhad Paşa
cami'i (Foto: Ekrem Hakkı)

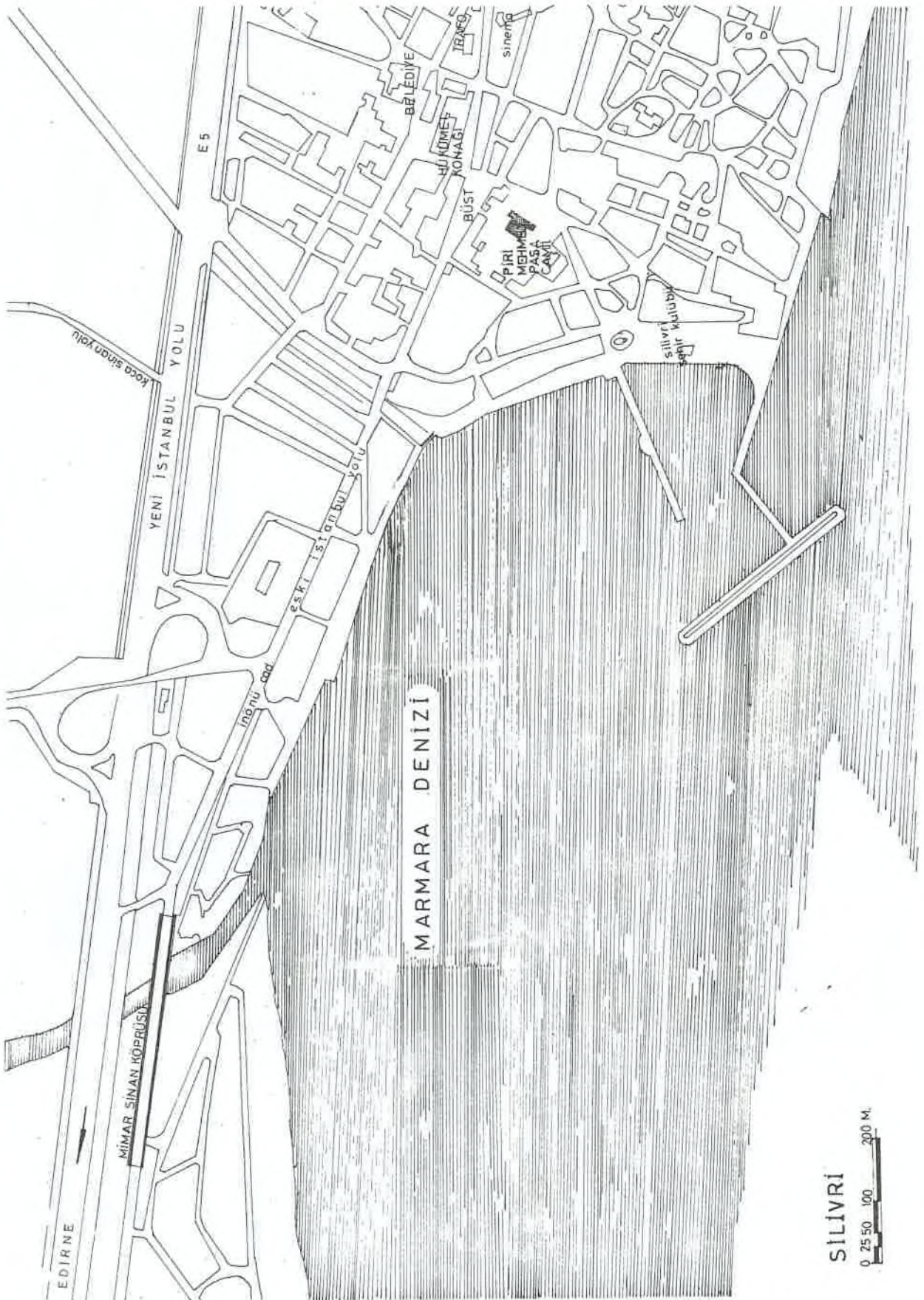
Foto No 43: Mostar'da köprü ve kal'eler. Kaynak: E.H. Ayverdi, Vakıflar Dergisi III.

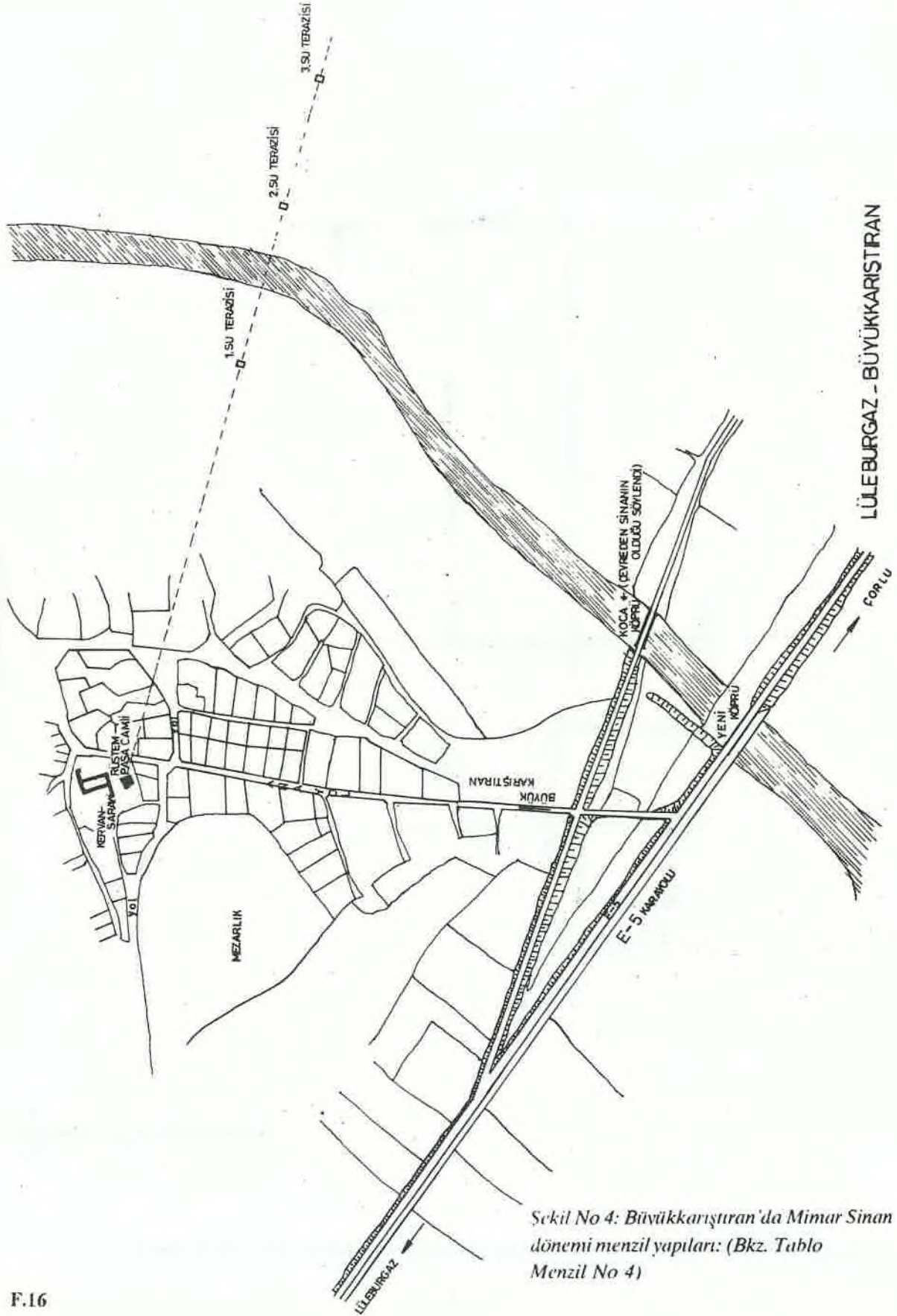
Foto No 42: Mostar'da Karagöz
Mehmed Bey cami'i
Kaynak: Ekrem H. Ayverdi,
Vakıflar Dergisi III.

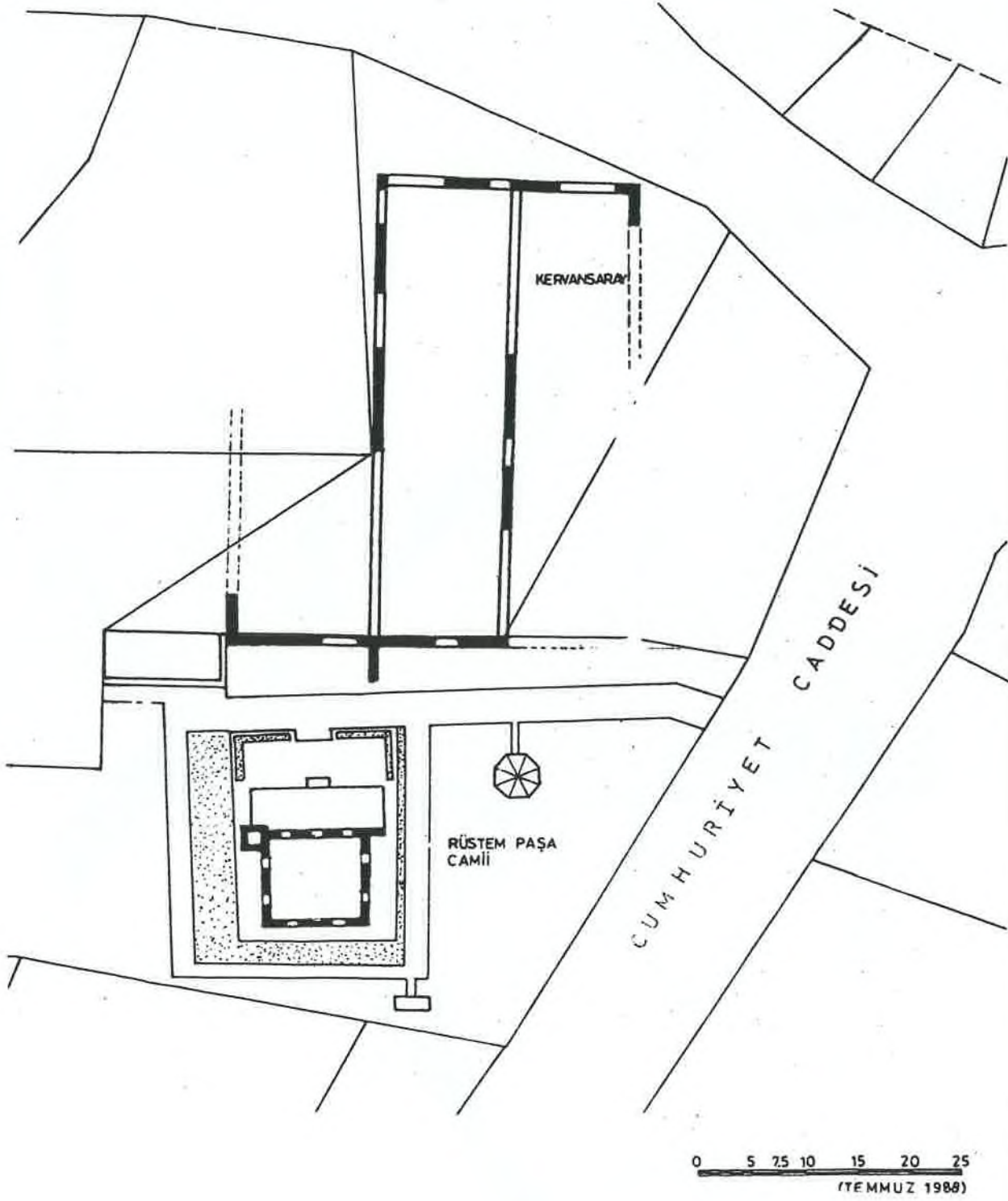
Şekil No 2: Büyükçekmece'de Mimar Sinan Yapıları. (Menzil No 1)

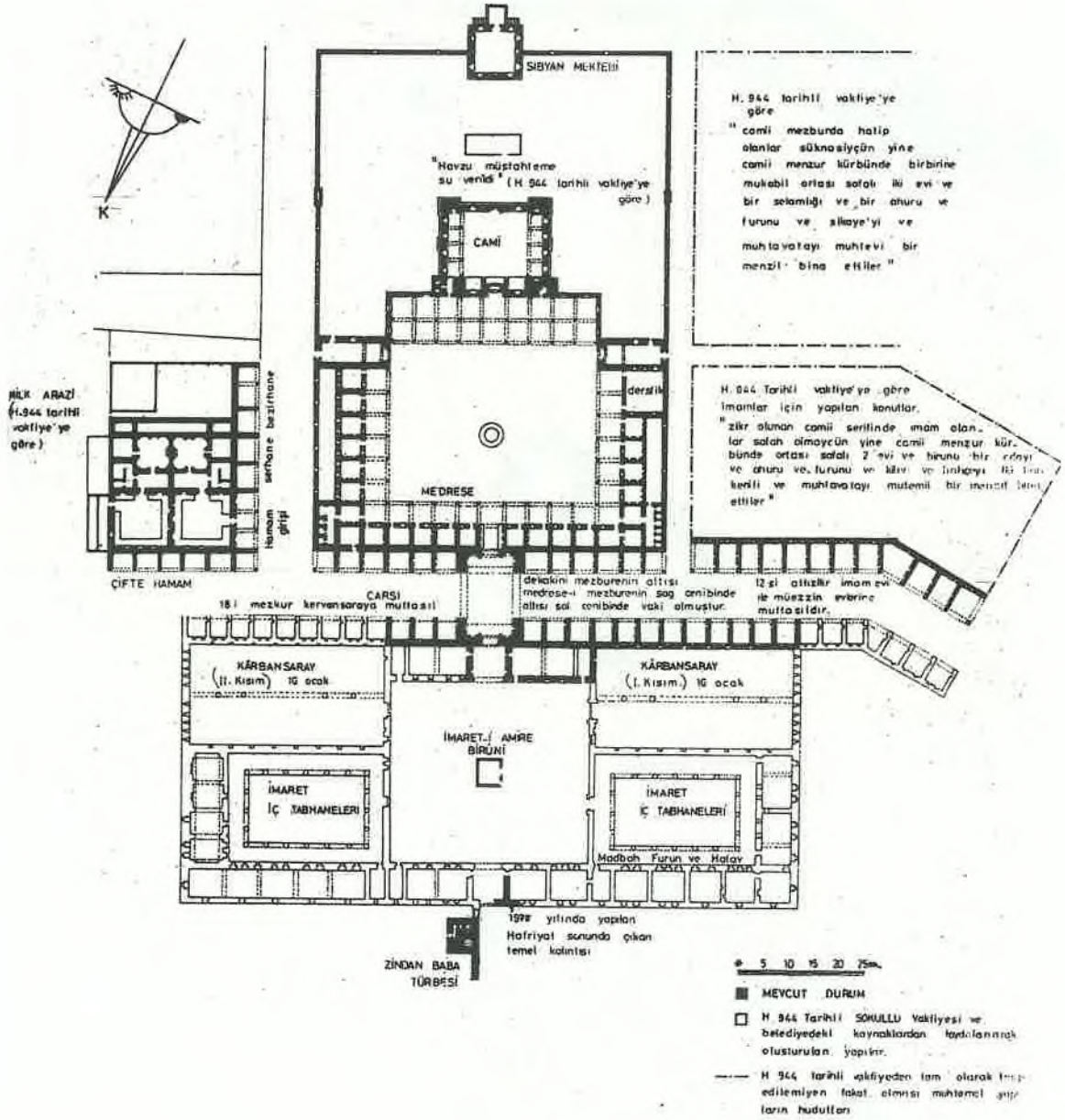
Şekil No 3: Silivride Mimar Sinan dönemi yapıları. Eski ve Yeni İstanbul Yolu (Bkz. Tablo Menzil No 2)

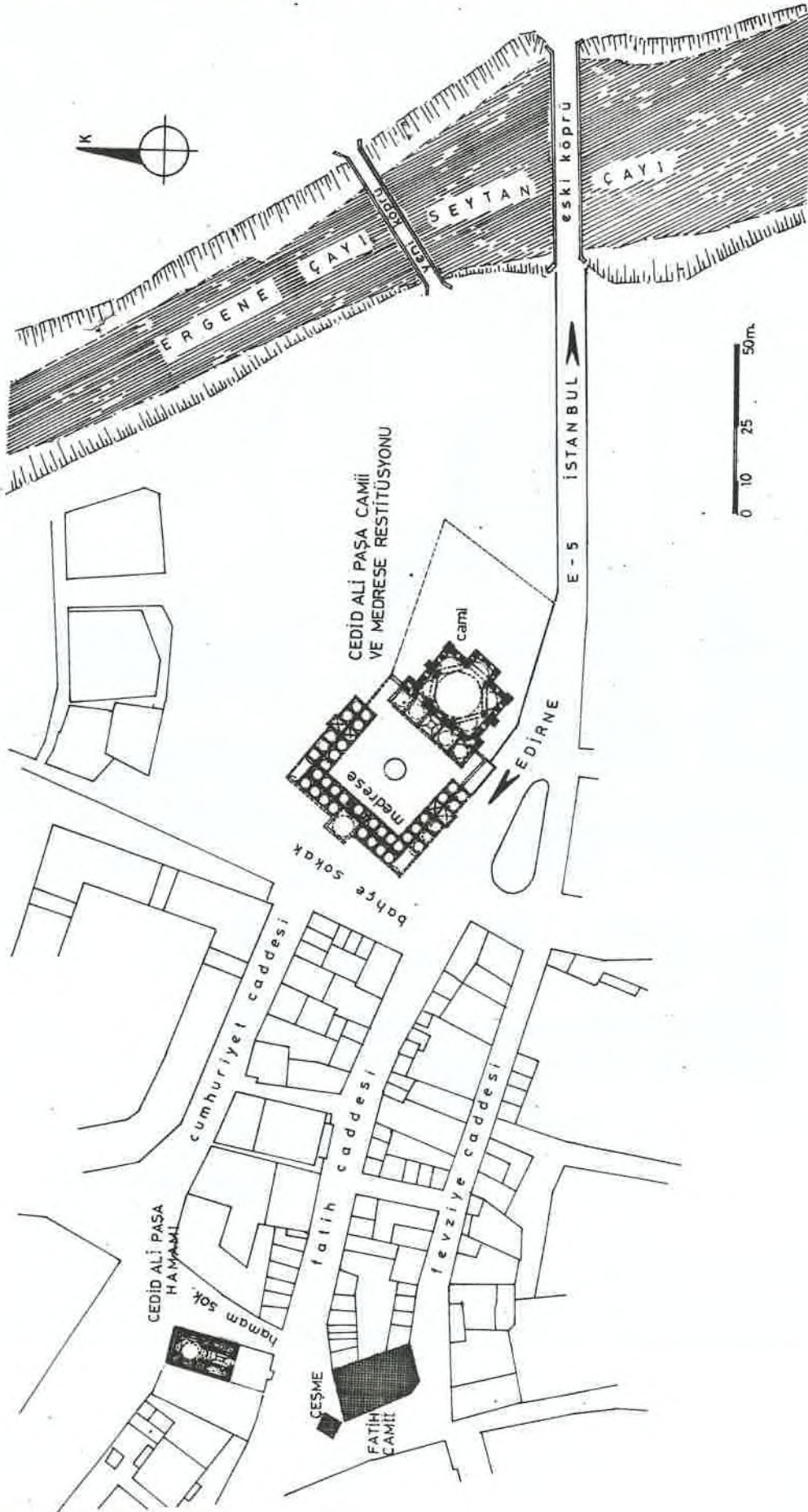
Şekil No 4: Bükükkarıştıran'da Mimar Sinan dönemi menzil yapıları: (Bkz. Tablo Menzil No 4)

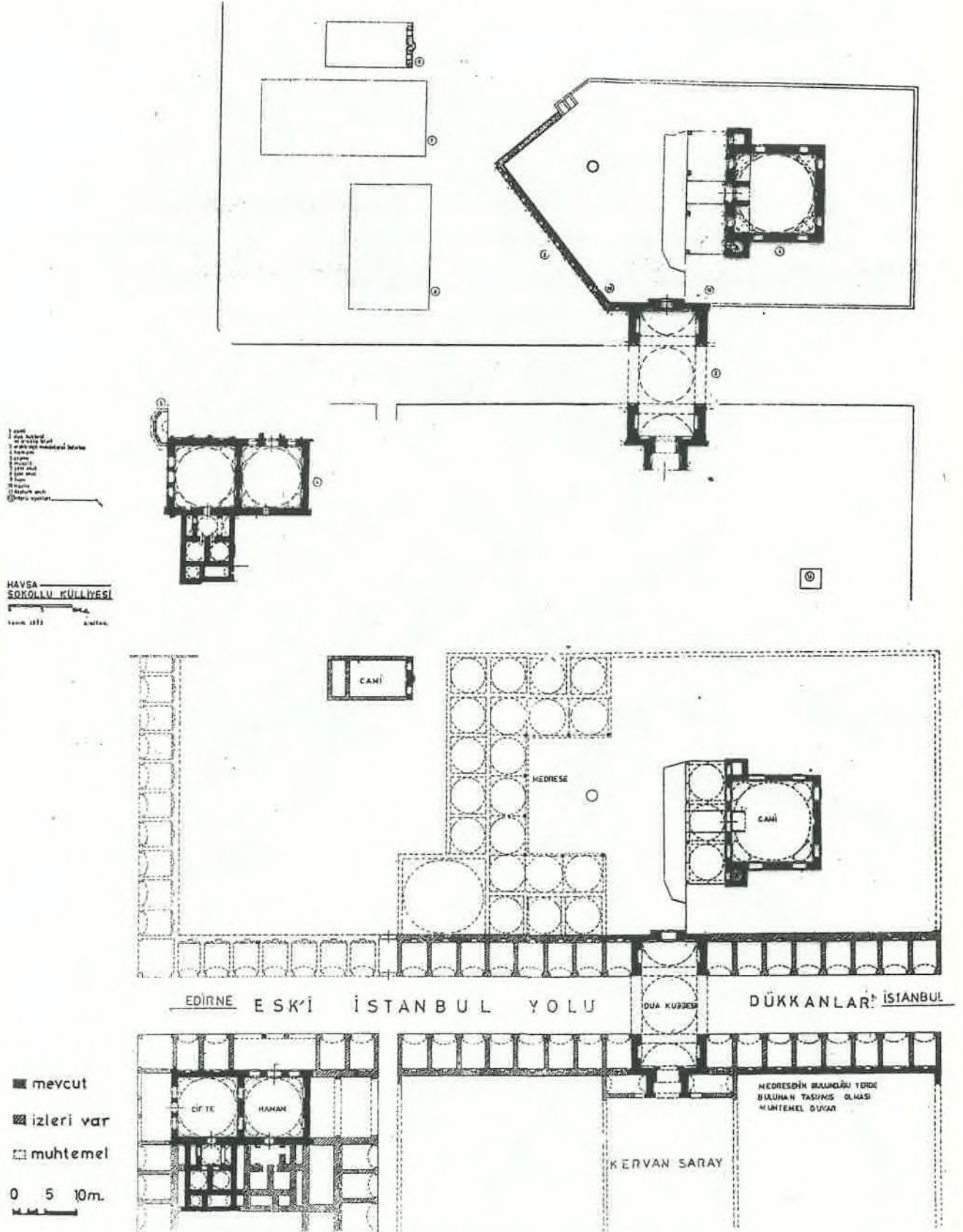
Şekil No 5: Büyükkarıştıran'da Mimar Sinan dönemi menzil yapıları (Bkz. Menzil No:4)

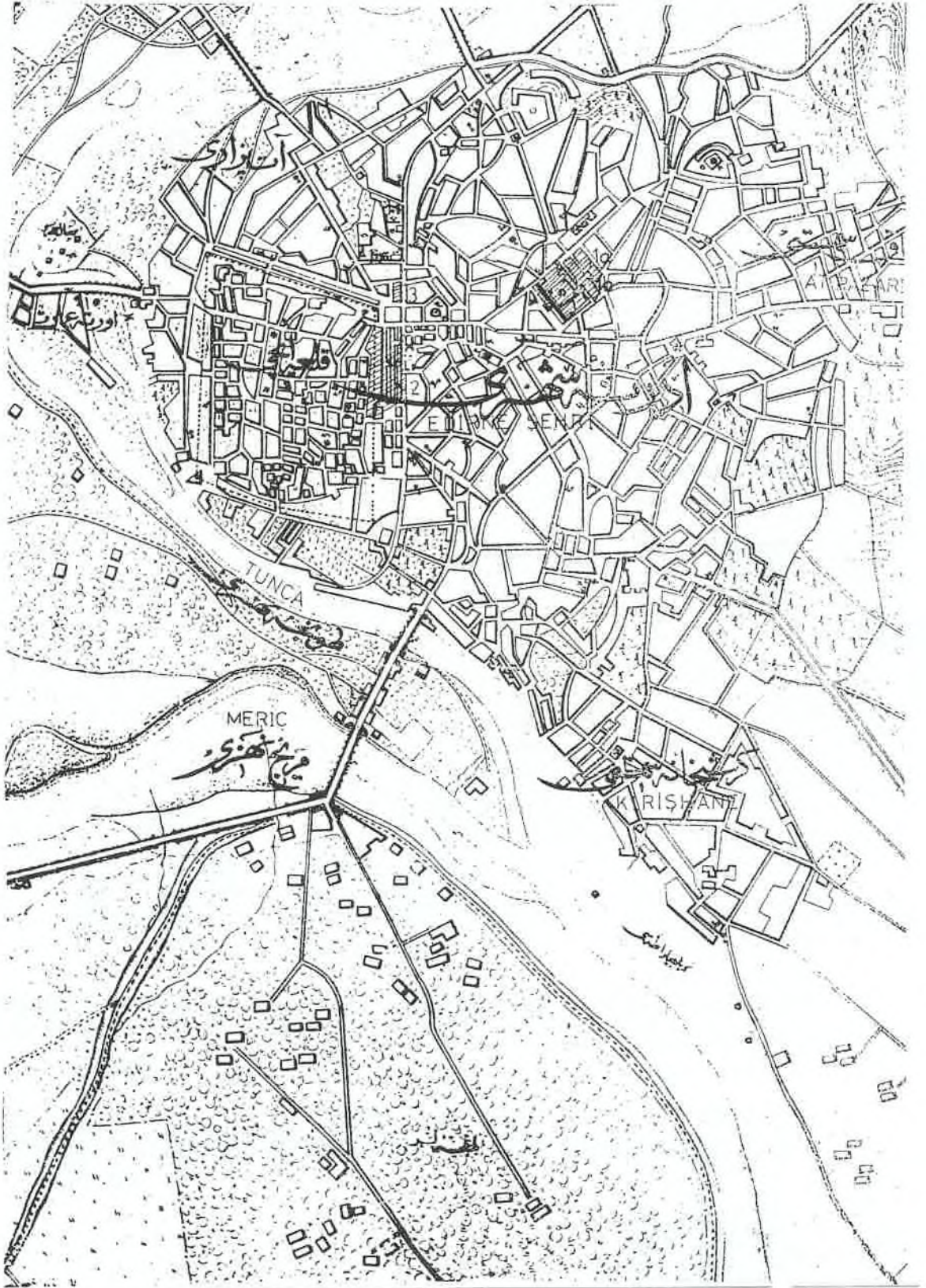
Şekil No 6: Lüleburgaz'da Mimar Sinan dönemi Menzil Yapıları (Bkz. Tablo Menzil No 5)

Şekil No 7: Babaeski'de Mimar Sinan dönemi menzil yapıları (Bkz: Tablo Menzil No:6)

Şekil No 8: Havsa, Mimar Sinan yapıları ile ilgili bir Restitüsyon Çalışması (1988)
(Bkz. Tablo Menzil No.7)

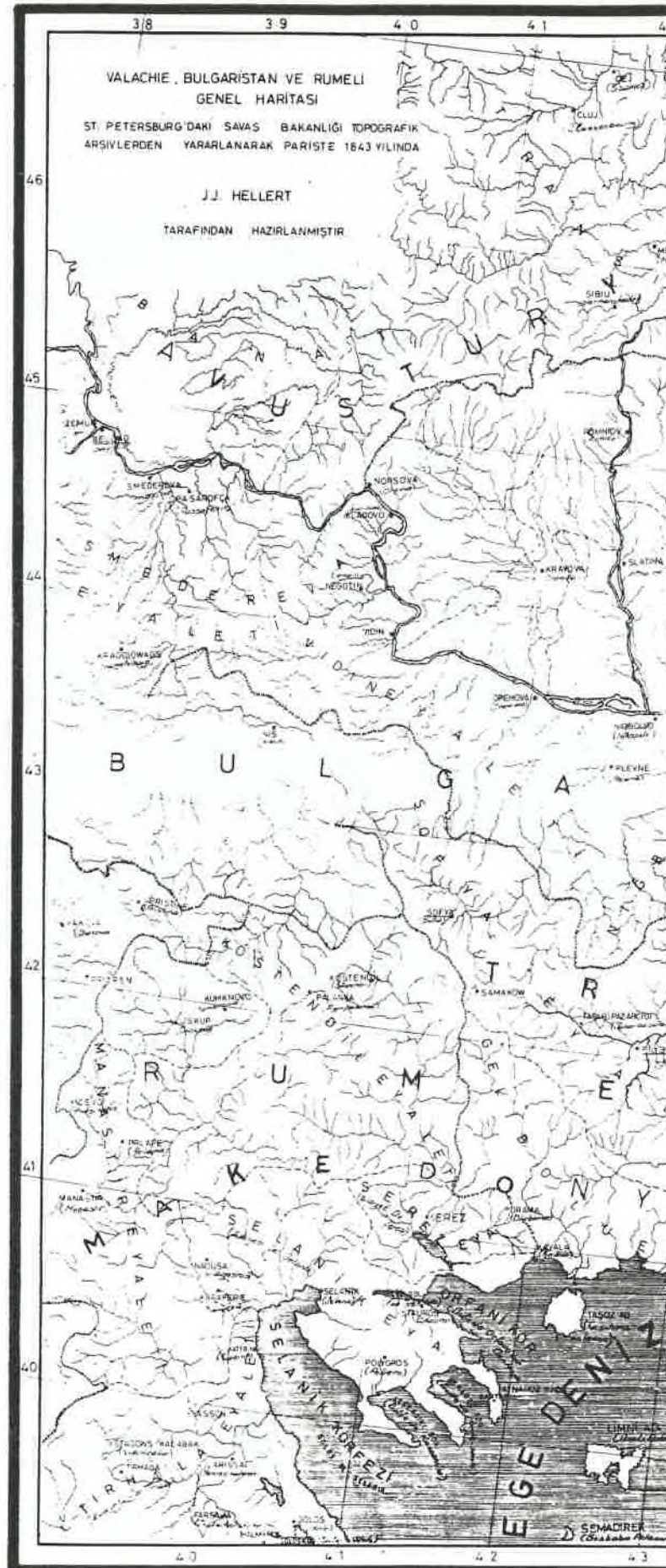

Şekil No 9: Balkan Harbi yıllarında hazırlanmış askeri amaçlı bir haritada Edirne
Kaynak: Bayezit Üniversite Kitaplığı Albüm No.: 90425

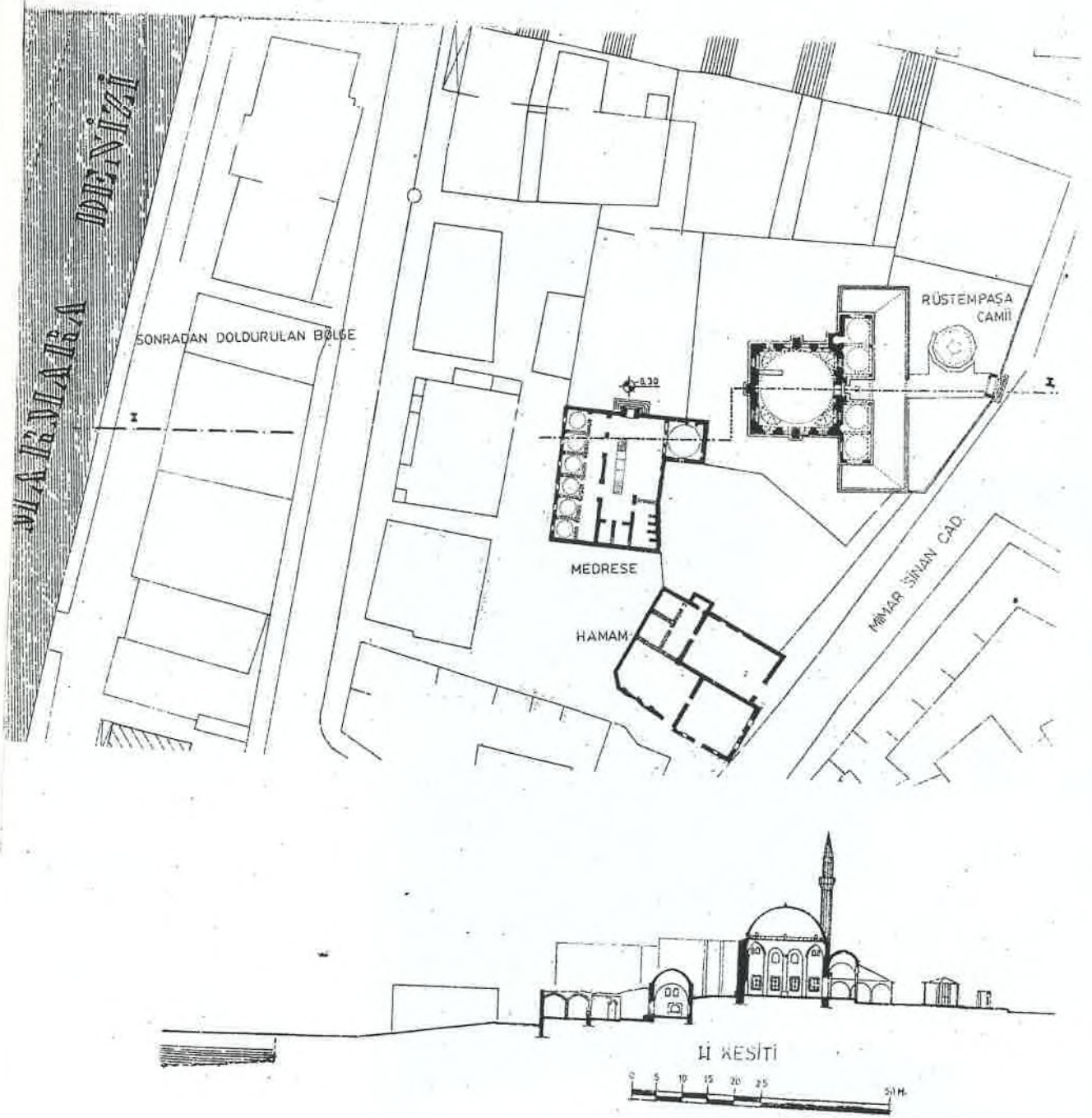

1. Sultan Selim Külliyesi: Cami, medreseler, çarşı, darüssıbyan; 2. Cedit Ali Paşa Külliyesi: Çarşı, mescid, kervansaray; 3. Sokollu Muhmed Paşa Hamamı ve Taşhan; 5. Defterdar Mustafa Paşa Camii; 6. Şule Çelebi Camii; 7. Taşlık Camii; 8. Şeyh Şucaddin Camii; 9. Yahya Bey Camii; 10. Rüstem Paşa Kervansarayı; 11. Yanlızgöz Köprüsü; 12. Fatma Hatun Mezarı

Şekil No 10: Edirne Şehir Planında Sinan Yapıları (Bkz. Tablô Menzil N° 8)

Şekil No 1 a: Bulgaristan ve
Trakya Genel Haritası

Şekil No 11: Tekirdağ'da Mimar Sinan dönemi menzil yapıları (Bkz. Menzil No.12)